

Taskforce Talentontwikkeling kuo

# KIEZEN EN DELEN

Verslag nulmeting en inventarisatie van ambities  
in het kader van het Sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2106

juni 2013

**Taskforce Jong Talent**

Henk van der Meulen, Hogeschool der Kunsten, Den Haag

Jet de Ranitz, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Jack Verduyn Lunel, Hogeschool der Kunsten, Den Haag

Janneke van der Wijk, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Samuel Wuersten, Codarts

Peter van Amstel (secretaris), freelance

**INHOUDSOPGAVE**

<b>1 Inleiding</b>	4
<b>2 Aanbevelingen en vooruitblik</b>	7
<b>3 Samenvatting resultaten</b>	9
Beeldende kunst en vormgeving	11
Dans	11
Muziek	12
Theater	12
<b>4 Nulmeting cursusjaar 2011-2012</b>	14
Beeldende kunst en vormgeving	14
Dans	15
Muziek	17
Theater	19
<b>5 Huidige samenwerkingen en prioriteiten</b>	20
<b>6 Gewenste verbeteringen voortrajecten</b>	30
A - Standaardiseren en monitoren doorlopende leerlijn	30
B - Samenwerking kuo met regulier onderwijs en (kunst-) instellingen	33
C - Zichtbaarheid en toegankelijkheid van de voortrajecten	35
D - Samenwerking binnen het kuo	37
E - Docentenopleidingen; bij- en nascholing	38
<b>7 Gegevens van de hogescholen</b>	41
<b>8 Bronnen en bijlagen</b>	43

## 1 INLEIDING

Ambitie, profilering, verbinding en innovatie, dat zijn de vier aandachtspunten, denklijnen eigenlijk, die de commissie Dijkgraaf naar voren brengt in haar advies *Onderscheiden, verbinden, vernieuwen - de toekomst van het kunstonderwijs* van mei 2010. Zij zijn geformuleerd in termen van het opleiden en afleveren van excellente kunstenaars en docenten, maar vertaald naar het ontdekken en aantrekken van talent kunnen zij, licht variërend op hoe de commissie dat doet, als volgt worden vertaald. Ambitie: streven naar een hoger kennis- en kundeniveau van studenten die zich aanmelden, om zo het uiteindelijk bereiken van excellentie te bevorderen. Profilering: de zichtbaarheid, structuur en inhoud van het kuo-landschap verbeteren, om zo de aantrekkingskracht voor potentiële studenten te vergroten. Verbinding: contacten leggen, versterken en onderhouden met het regulier onderwijs, instellingen en alumni, om zowel het onderwijs aan de jeugd als het herkennen van talent te verbeteren. Innovatie: de inhoud van de docentopleidingen verbeteren en actualiseren, om zo de onderwijspraktijk aan te passen aan de eisen van nu en aan de wensen van 'de jeugd van tegenwoordig'.

De commissie Dijkgraaf schrijft in haar voorwoord over de taak van het kunstvakonderwijs: 'In een snel kleiner wordende wereld moet het [kuo] excellente opleidingen verder uitbouwen en toptalent uit de hele wereld aantrekken en weer exporteren.' Met betrekking tot het kunstonderwijs dat vooraf gaat aan dat van de hogescholen voegt zij toe dat er 'docenten moeten worden opgeleid die kunst en cultuur een robuuste basis kunnen geven'. Deze drie eisen, excellente kunstenaars afleveren, excellente docenten afleveren en het kunstonderwijs verbreden, zijn vanzelfsprekend precies de kwesties die aan de orde komen bij het opsporen, begeleiden en opleiden van (jong) talent. Immers, de opleiding van toptalenten aan de hogescholen veronderstelt dat zij ooit ontdekt zijn en de weg naar het kunstvakonderwijs hebben kunnen vinden. Uit onderzoeken blijkt dat de meeste studenten aan kunstvakopleidingen op het juiste pad zijn gezet door kunstvakdocenten die gewoonlijk alumni zijn van de hogescholen die in dit verslag aan de orde komen. Over de beschikbaarheid en daarmee de toegankelijkheid van kunstonderwijs voor kinderen en jongeren schrijft de commissie: 'Het kunstonderwijs dient ook breder in de samenleving het ontwerpend en scheppend denken vorm te geven.' Ja, en een brede toegankelijkheid van kunstonderwijs is niet alleen goed voor de bevordering van het 'ontwerpend en scheppend denken', maar ook voor de belangstelling onder kinderen en jeugd voor eventuele doorstroming naar het kunstvakonderwijs.

Er is nog een niveau, noem het een tussenniveau, waarop er een verbinding is van het kuo naar het onderwijs aan kinderen: dat van de scholing van studenten aan pedagogische academies voor het basisonderwijs (pabo), waar onderwijzers en onderwijzeressen worden opgeleid - overigens niet zelden aan dezelfde hogescholen die ook kunstvakopleidingen verzorgen. Daarnaast verzorgen presenterende kunstinstellingen als musea, theaters, concertzalen en festivals educatieve activiteiten voor de jeugd. Deze vallen gewoonlijk in de categorie kennismaking. Interessant vanuit het oogpunt van talentherkenning en -ontwikkeling zijn bijvoorbeeld de opleidingen die dans- en theatergezelschappen aanbieden aan kinderen en jongeren, bedoeld om aansluiting te geven op het kuo. Echter, veel van deze voortrajecten spelen af zich buiten het zicht van de hogescholen.

Hier tekenen zich verschillende lagen af, verschillende niveaus van de mate waarin het kuo invloed uitoefent of kan uitoefenen op het kunstonderwijs in Nederland, en daarmee op het kweken en tenslotte aantrekken van jong talent - waarmee de cirkel rond is. Vanuit het oogpunt van het kuo gaat het hier om voortrajecten, omdat zij voorafgaan aan en hopelijk leiden tot inschrijving van studenten bij het kuo. Middels de docentopleidingen heeft het kuo rechtstreeks invloed op de inhoud en kwaliteit van het kunstonderwijs. In het geval van talentklassen en vooropleidingen,

georganiseerd door de hogescholen zelf, is de directe betrokkenheid het grootst - zij stellen zelf de docenten aan. Daarna volgen samenwerkingsprojecten met scholen voor voortgezet onderwijs, al dan niet in het kader van een Raamregeling, waarvoor de hogescholen gewoonlijk hun eigen docenten inzetten. Parallel daaraan zijn kunstvakdocenten werkzaam als privédocent, of verbonden aan bijvoorbeeld een centrum voor culturele vorming, anderen zijn aangetrokken door een amateurvereniging. De kunstvakdocenten aan de pabo's kunnen alleen indirect invloed kunnen uitoefenen op het onderwijs aan kinderen - zij leiden leraren op. Naar het principe van *lifelong learning* kunnen de hogescholen een bijdrage leveren aan het actueel houden van het kunstonderwijs door na- en bijscholing van professionele kunstenaars en docenten.

Tot hier strekt de betrokkenheid van het kuo bij een lange leerlijn zich uit: van het verrassen van de allerjongste kinderen tot het afleveren van excellente kunstenaars en docenten via het traject van basisschool, via het voortgezet onderwijs en eventueel het middelbaar onderwijs naar het kuo.

Daarnaast bieden de hogescholen verschillende kennismakingsmomenten, oriëntatiecursussen en andere voortrajecten aan, in duur variërend van een enkel dagdeel tot reeksen van wekelijkse bijeenkomsten gedurende enkele maanden. Hier doet zich echter het probleem van de onzichtbaarheid gelden. Niet alle kunstvakopleidingen van hogescholen slagen erin helder en overzichtelijk te communiceren dat zij er zijn, en hoe het onderwijs is gestructureerd en georganiseerd. Omgekeerd lijken onderwijsinstellingen en kunstvakdocenten slecht op de hoogte van wat de hogescholen te bieden hebben, in elk geval verwijzen zij hun pupillen niet altijd tijdig door. Tot op heden zijn er weinig samenwerkingsverbanden of zelfs maar contacten tussen het kuo en instellingen in het voortrajectensegment, anders dan met enkele scholen voor voortgezet onderwijs. Omdat de inhoud en kwaliteit van het kunstonderwijs op scholen voor verbetering vatbaar zijn, en de toegankelijkheid van de kunstzinnige vorming voor de jeugd door bezuinigingen onder druk staat, zijn de hogescholen naarstig op zoek naar manieren om potentiële studenten te bereiken en te begeleiden.

Dit brengt ons op het derde punt in het rijtje van de commissie Dijkgraaf: het kunstonderwijs in de samenleving verbreden. 'De gevolgen van het wegzakken van de culturele vorming laten zich raden', stelt de commissie vast. 'Dit is voor de talentontwikkeling en zelfs inburgering van jongeren slecht. En zo iets inspireert jongeren bovendien niet hun talent en hun kansen later in het KUO te leren ontdekken.' En: 'Het KUO ondergaat de gevolgen van grote maatschappelijke veranderingen voor hogere beroepsopleidingen in den brede. Zo is de vanzelfsprekendheid van de "Bildung" van jongeren in het kleine, sociaal beperkte hoger onderwijs van vroeger verdwenen. Dit daagt ook het KUO uit [...] om binnen en rond hun curriculum de aandacht voor en verdieping van de culturele vorming van jongeren te versterken. De commissie wil dit laatste onderwerp nadrukkelijk accentueren. Culturele vorming verdient in de volle breedte van het Nederlands onderwijs meer aandacht en waardering. In het funderend onderwijs voor alle jongeren in po, VO en MBO allereerst.'

Gelukkig ziet ook de commissie Dijkgraaf in, dat hier in de eerste plaats een taak ligt voor de overheid, zij adviseert: 'De minister van OCW neemt het initiatief tot fundamentele herbezinning op de waarde en de omvang van de inspanningen voor de cultuureducatie in po, vo, MBO en buitenschoolse omgevingen. Internationale en lokale voorbeelden worden daarbij betrokken, evenals de relevante onderwijssectoren, lerarenopleidingen, cultuurorganisaties, en de 'civil society' die hier veel steun aan wil geven.' En, nog een stap verder richting de beroepspraktijk, een advies aan het ministerie: 'OCW neemt het initiatief tot aanpassing van de evaluatiecriteria en subsidievoorwaarden van artistieke gezelschappen en instituties om hen aan te moedigen – en te monitoren – bij hun inzet voor de intensivering van de uitwisseling van ervaring en talent met de KUO-opleidingen.' Het ministerie heeft deze raad vooralsnog niet opgevolgd, maar de visie, inzet en toon van minister Jet Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zijn constructief en

bemoedigend. Intussen maakt het kuo op alle terreinen waarop het meer of minder invloed kan uitoefenen op het kunstklimaat in Nederland, daar serieus werk van.

### **Taskforce Talentontwikkeling**

In *Focus op toptalent - Houtskoolschets sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2016* van mei 2012 staan de voornemens van en afspraken binnen het kuo beschreven, evenals drie stappen die genomen worden om het kunstonderwijs te versterken. De eerste daarvan behelst 'voorzieningen voor jong talent en voortrajecten'. De hogescholen spraken, zoals in de *Houtskoolschets* staat beschreven, de volgende actiepunten met elkaar af: aandacht voor de doorlopende leerlijnen vanaf het primair onderwijs, curricularisering van de voortrajecten en een vorm van certificering. De Hogeschool der Kunsten Den Haag (HdK) en de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK) namen daarbij als penvoerders het voortouw van deze Taskforce Talentontwikkeling, die vanwege de intensieve bestuurlijke samenwerking tussen de HdK en Codarts vrijwel meteen werd versterkt met Codarts.

In navolging van hetgeen de commissie Dijkgraaf naar voren bracht in haar advies *Onderscheiden, verbinden, vernieuwen* van mei 2010, pleitten de Raad voor Cultuur en de Onderwijsraad in juni 2012 in hun gezamenlijk rapport *Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!* voor een versterking van het kunst- en cultuureducatie in de scholen, en voor meer samenhang en gecoördineerde samenwerking van het kuo met het kunstenveld en het kunstonderwijs. Dit in eerste instantie met het doel alle kinderen kunstzinnig te vormen, in tweede instantie om bovengemiddeld talent optimaal te geleiden naar het kuo. Naar aanleiding van deze rapporten stelde de Taskforce Talentontwikkeling in september 2012 vast, dat er vanzelfsprekend geen sprake is van een nulsituatie, en dat de situatie per discipline en per landsdeel, soms sterk, verschilt. De Taskforce pleitte vervolgens voor het behoud van reeds goed functionerende programma's en voor meer en hechtere samenwerking tussen de verschillende partijen waar dat tot verbeteringen kan leiden.

De Taskforce Talentontwikkeling heeft in de periode van september 2012 tot heden de stand van zaken, en de wensen en plannen die leven binnen de sectoren beeldende kunst en vormgeving, dans, muziek en theater geïnventariseerd. Dit door het bijwonen van bijeenkomsten, het voeren van gesprekken met vertegenwoordigers van de hogescholen, en aan de hand van de verslagen van sectoroverleggen en de SackUO Dag van de Talentontwikkeling van november 2012. Als bijlagen gaan hierbij onder meer het *Startdocument Taskforce Talentontwikkeling*, en het verslag van de Dag van de Talentontwikkeling.

Om de huidige situatie zo goed mogelijk in kaart te brengen, en om de prioriteiten en wensen ter verbetering van de voortrajecten te inventariseren, hield de Taskforce Talentontwikkeling vervolgens begin 2013 een enquête onder alle hogescholen met kunstvakopleidingen in een of meer van de genoemde vier disciplines. Deze enquête behelsde zowel een nulmeting van de situatie in het cursusjaar 2012-2013, als een inventarisatie van ideeën en voornemens, met de bedoeling daar een prioritering en taakstelling uit af te leiden. Gezien de verschillen tussen de disciplines in visie op en aanpak van talentontwikkeling, werd iedere hogeschool een afzonderlijke enquête voorgelegd voor beeldende kunst en vormgeving, dans, muziek en theater. De enquête geeft inzicht in de talentontwikkelingstrajecten waar de hogescholen rechtstreeks (volledig of gedeeltelijk) bij zijn betrokken, en waarop zij dus direct invloed kunnen uitoefenen. Vragen naar de belangrijkste ambities met betrekking tot aanpassingen, verbeteringen en eventuele samenwerkingen tussen de hogescholen hebben daarop betrekking. In de tweede plaats is er gevraagd naar gewenste verbeteringen waarop de hogescholen niet of nauwelijks directe invloed hebben, zoals bijvoorbeeld verhoging van het niveau van de theoretische kennis van studenten die zich aanmelden na een voortraject buiten het zicht van de hogeschool.

## 2 AANBEVELINGEN EN VOORUITBLIK

De prioriteiten van het kuo met betrekking tot talentontwikkeling liggen, zo blijkt, vooral bij het verbeteren van de voortrajecten, zowel wat betreft de zichtbaarheid, de toegankelijkheid als de kwaliteit daarvan. En dan met name verbetering van de voortrajecten die vooraf gaan aan de directe invloed van het kuo - in het primair en voorgezet onderwijs, in de amateurkunstwereld, en in het kunstonderwijs door centra voor kunsten en door privédocenten.

De hang naar samenwerking binnen het kuo op het gebied van aanpassingen en verbeteringen van het pre-kuo kunstonderwijs is groot. Overleg daarover vindt al geruime tijd plaats binnen de sectoroverleggen (beeldende kunst en vormgeving, dans, muziek, theater). Daaruit, en uit de uitkomsten van deze enquête, komen vier prioriteiten naar voren die naar de mening van de Taskforce Talentontwikkeling als eerste in aanmerking komen om tot concrete actiepunten te worden gepromoveerd op de definitieve agenda voor de komende jaren.

Deze aanbevelingen liggen nu bij de Bestuurscommissie kuo van de HBO-Raad bij wijze van voorlopige agenda, en bij de hogescholen met kunstvakopleidingen ter bespreking intern en binnen de sectoroverleggen (netwerken). In overleg met de netwerken zal de Taskforce Talentontwikkeling een definitieve agenda formuleren, en die in januari 2014 vaststellen en indienen bij de HBO-Raad.

Voor alle vier de hier gepresenteerde aandachtspunten geldt niet alleen dat zij kuo-breed prioriteit krijgen, maar dat bovendien tamelijk algemeen wordt verwacht dat samenwerking binnen het kuo gewenst en nuttig is voor de voorbereiding en uitvoering ervan.

### **Verbetering van scouting en begeleiding van jong talent**

- Verbeteren van het scoutingsysteem voor het vinden van opvallend en buitengewoon talent, bijvoorbeeld zoals georganiseerd in de sportwereld.
- Verbeteren van de resultaatmeting van de voortrajecten en vervolgens de uitkomsten daarvan inzichtelijk maken.
- Meer inzicht verwerven in en aandacht besteden aan de invloed van de ouders en de peers op talentontwikkeling.

### **Inzichtelijker maken van het kunstonderwijsaanbod bij kinderen en jeugd**

- De toegankelijkheid van de voortrajecten verbeteren, dit vooral met het oog op de etnische en sociale achtergronden van leerlingen en studenten.
- Opzetten van een netwerk per landsdeel van alle samenwerkende partijen, betrokken bij de doorlopende leerlijn (kuo, regulier onderwijs, kunstonderwijs, amateurkunst, et cetera).

### **Versterking van de doorlopende leerlijn, bevorderen van een betere aansluiting vanuit het voortgezet onderwijs.**

- Meer en intensiever werken in partnerships met culturele instellingen.
- Meer en intensiever werken in partnerships met instellingen en privédocenten in het pre-hbo kunstonderwijs.
- Meer en intensiever werken in partnerships met instellingen voor regulier onderwijs op alle niveaus.
- De discussie over normen en internationale standaarden aangaan (daarvoor zijn internationale frameworks aanwezig).

### **Verbeteren van de kwaliteit van docenten in het veld.**

- Ontwikkelen van trajecten voor bij- en nascholing van (privé-) docenten of zij die dat in een later stadium van hun loopbaan willen worden.

- Invoeren van een officiële certificering bij de eventuele invoering van bij- en nascholingstrajecten van docenten.
- Meer aandacht in de docentopleidingen voor vernieuwing in het onderwijs van kunstvakken, ter relativering van het belang van stringente, weinig flexibele leerdoelen.

### **Conferentie kunstdocentschap**

Niet als directe uitkomst van het onderzoek maar wel naar aanleiding ervan, stelt de Taskforce Talentontwikkeling voor in het voorjaar van 2014 een internationale conferentie te houden over de plaats en de rol van kunstdocenten, binnen en buiten het kuo, in het huidige veranderde en beweeglijke tijdsgewricht en kunstklimaat. Welke capaciteiten en inzichten, generalismen en specialiteiten mogen van kunstvakdocenten worden verwacht anno 2014? En hoe speelt het kuo, de leverancier van het educatief kader, daarop in? Interessant aanknopingspunt is wellicht de publicatie van de Britse Associated Board of the Royal Schools of Music: *Pre-college Music Training in Europe*, waarin wordt betoogd hoe het in de Commonwealth buitengewoon succesvolle Britse muziekonderwijssysteem kan worden gemoderniseerd en aangepast voor gebruik in Europa.

De bedoeling van deze conferentie is, door het aantrekken van gerenommeerde nationale en internationale kenners en experts op het gebied van kunst en educatie, te trachten de essentie van bijdetijds hoogwaardig kunstonderwijs te doorgronden, en op basis daarvan het kunstvakonderwijs van de toekomst optimaal in te richten.



### 3 SAMENVATTING RESULTATEN

Als, zoals de Commissie Dijkgraaf vaststelde, het afleveren van excellente kunstenaars en docenten, en het verbreden van het kunstonderwijs de hoogste doelen zijn van het kunstvakonderwijs, en het streven daarnaar is gebaat bij één verbetering, dan is die verbetering ongetwijfeld het vergroten van de toestroom van voldoende goed ontwikkeld toptalent naar het kuo. Of eigenlijk: van Nederlands toptalent, want buitenlandse studenten die zich bij de bacheloropleidingen van het kuo melden, zijn niet zelden beter toegerust voor een vakopleiding dan hun leeftijdgenoten hier te lande. De Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en de Hogeschool der Kunsten overwegen hun programma's Jong Talent Muziek te verzwaren om bijzondere talenten voor te bereiden op een Excellence Bachelor-programma want, de Commissie Dijkgraaf merkte het al op: 'Bij de werving halen zo veel buitenlandse talenten het vereiste ambachtelijke niveau, dat dit talent uit eigen land gaat ontmoedigen.' Daarom organiseren academies en conservatoria die excellente masters willen en kunnen afleveren zelf kennismakingscursussen voor kinderen en jongeren in alle leeftijden, en talentklassen voor de schooljeugd. Dat werkt heel goed, maar het bereik is beperkt, zeker wat de jongste kinderen betreft die niet van heinde en ver naar de talentklassen kunnen komen. Of, als dat wel zou kunnen, zij worden niet altijd tijdig als talent ontdekt.

Niet iedere kunstvakopleiding heeft de ambitie excellente kunstenaars af te leveren, al wordt natuurlijk altijd gestreefd naar hoge afstudeerniveaus. En omdat op excellentie gerichte opleidingen niet uitsluitend excellente kunstenaars afleveren (zoveel uitzonderlijk talent bestaat er nu eenmaal niet), koesteren de diverse kunstvakopleidingen een groot aantal gezamenlijke wensen tot kwantitatieve en kwalitatieve verbeteringen van de instroom. Wat niet wil zeggen dat er een algemene consensus bestaat over prioriteiten en aanpak; niet binnen de sectoren beeldende kunst en vormgeving, dans, muziek, theater, zelfs niet altijd binnen de diverse vakopleidingen van een en dezelfde hogeschool. Daarvoor zijn de verschillen tussen ambities, stijlen en karakters te groot.

Toch is er een sterk gedeeld gevoel van urgentie voelbaar: er moet iets gebeuren om het kunstonderwijs in Nederland op een hoog niveau te houden en toekomstbestendig te maken, en om kinderen van jongs af aan meer tot kunstbeoefenen aan te zetten. En om wie talent aan de legt te ontdekken en te begeleiden richting muzikleraar of schilderclub, dansles of toneelschool. De gezamenlijkheid zit hem niet zozeer in de details, maar in de wil actie te ondernemen langs twee hoofdlijnen: relaties aanknopen en kwaliteitsnormen aanbieden. Relaties aanknopen, vaker en hechter, met het regulier onderwijs, het kunstonderwijs en het amateurkunstveld, om jong talent eerder te ontdekken en beter te begeleiden, en zo de realisatie van de doorlopende leerlijn te versterken. Kwaliteitsnormen aanbieden om privédocenten en instellingen die leerlingen opleiden tot het toelatingsniveau van de kunstvakopleidingen te informeren over de toelatingseisen.

Niet toevallig hebben vrijwel alle wensen die in dit verslag naar voren komen betrekking op de trajecten die zich afspelen buiten de onmiddellijke invloed van het kuo: in het regulier onderwijs, de instellingen voor kunst en cultuur, het privékunstonderwijs, de amateurwereld. De talentklassen en vooropleidingen behoeven weinig of geen verbetering, die hebben de hogescholen immers zelf al onder hun hoede. Hoogstens vraagt de zichtbaarheid en toegankelijkheid ervan extra aandacht. Wel is menige kunstvakopleiding kritisch over de docentenopleidingen, die weliswaar onder de eigen verantwoordelijkheid van het kuo vallen maar toch voor verbetering en modernisering vatbaar zijn. Dit sluit dan weer aan bij de wens tot verbetering van de kwaliteit van het pre-kuo-kunstonderwijs, en het streven het kennis- en kundeniveau van wie zich bij het kuo aanmeldt te verhogen. Door het moderniseren van de docentopleidingen, en door na- en bijscholing van docenten in het veld kan het kuo daar indirect invloed op uitoefenen.

De wenselijkheid van meer samenwerking binnen het kuo is overigens zeker niet voor alle kunstvakopleidingen op alle terreinen vanzelfsprekend; vooral met betrekking tot de vooropleidingen en talentklassen wordt van samenwerking weinig toegevoegde waarde verwacht. Wel bereiden de Hogeschool der Kunsten en Codarts het op elkaar afstemmen of samenvoegen van de vooropleidingen muziek en dans voor.

In het hiernavolgende komen de namen van alle betrokken hogescholen veelvuldig voor, zij zijn daarom als volgt afgekort: Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK), ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten (ArtEZ), Codarts Hogeschool voor de Kunsten (Codarts), Gerrit Rietveld Academie (Rietveld), Hogeschool der Kunsten den Haag (HdK), Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU), Avans Hogeschool (Avans), Design Academie Eindhoven (DAE), Fontys Hogeschool (Fontys), Hanzehogeschool Groningen ( Hanzehogeschool), INHolland Hogeschool (Inholland), Hogeschool Rotterdam (HR), Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL), Hogeschool Zuyd (Zuyd).

In het eerste deel van de enquête is gevraagd naar de prioriteiten die de afdelingen van de hogescholen stellen, in het derde deel naar gewenste verbeteringen op het gebied van de verschillende voortrajecten. Prioriteiten en wensen zijn niet hetzelfde, in dit verslag worden beide termen zo zorgvuldig mogelijk gebruikt.

### Gewenste acties en verbeteringen, globaal

Ondanks de veelkleurigheid en veelzijdigheid van de kunstvakopleidingen, verdeeld over de vier disciplines 32 in aantal, zijn er duidelijk aanwijsbare zwaartepunten in de wensen en prioriteiten, zo blijkt. In de open vragen komen, afgezien van wel of niet samenwerken, komen de volgende prioriteiten naar voren, in volgorde van afnemend belang:

1. Verbetering van scouting en begeleiding van jong talent.
2. Inzichtelijker maken van het kunstonderwijsaanbod bij kinderen en jeugd.
3. Versterking van de doorlopende leerlijn, bevorderen van een betere aansluiting vanuit het voortgezet onderwijs.
4. Verbeteren van de kwaliteit van docenten in het veld.

Een lijst van de in de enquête voorgeformuleerde wensen in volgorde van daaraan toegekend belang, geeft een genuanceerder beeld. Die wensen zijn, in volgorde van gemiddeld meest tot minst benadrukt, voor zover zij bij tenminste een van de disciplines een vier of hoger scoren:

		totaal	beeldend	dans	muziek	theater
1	Ontwikkelen van trajecten voor bij- en nascholing van (privé-) docenten of zij die dat in een later stadium van hun loopbaan willen worden.	4,4	4,1	4,7	4,7	4,0
2	Meer en/of intensiever werken in partnerships met culturele instellingen.	4,3	4,2	4,3	4,6	4,0
3	De toegankelijkheid van de voortrajecten verbeteren, dit vooral met het oog op de etnische en sociale achtergronden van leerlingen en studenten.	4,1	4,2	3,8	3,9	4,4
4	Meer en/of intensiever werken in partnerships met instellingen en privédocenten in het pre-hbo kunstonderwijs.	4,1	3,8	4,5	4,7	3,3
5	Meer en/of intensiever werken in partnerships met instellingen voor regulier onderwijs op alle niveaus.	4,0	4,0	4,5	4,4	3,3

6	Invoeren van een officiële certificering bij de eventuele invoering van bij- en nascholingstrajecten van docenten.	4,0	3,6	4,7	4,4	3,3
7	Meer aandacht in de docentopleidingen voor vernieuwing in het onderwijs van kunstvakken, ter relativering van het belang van stringente, weinig flexibele leerdoelen.	4,0	4,3	3,8	3,7	4,0
8	Verbeteren van de resultaatmeting van de voortrajecten en vervolgens de uitkomsten daarvan inzichtelijk maken.	3,9	3,5	4,1	4,0	4,1
9	Opzetten van een netwerk per landsdeel van alle samenwerkende partijen, betrokken bij de doorlopende leerlijn (kuo, regulier onderwijs, kunstonderwijs, amateurkunst, et cetera).	3,9	3,5	4,2	4,3	3,8
10	Verbeteren van het scoutingsysteem voor het vinden van opvallend en buitengewoon talent, bijvoorbeeld zoals georganiseerd in de sportwereld.	3,8	4,0	4,5	3,4	3,4
11	De discussie over normen en internationale standaarden aangaan (daarvoor zijn internationale frameworks aanwezig).	3,7	3,8	3,9	4,5	2,4
12	Meer inzicht verwerven in en aandacht besteden aan de invloed van de ouders en de peers op talentontwikkeling.	3,7	3,6	4,3	3,6	3,2
13	Streven naar meer samenwerking tussen de hogescholen binnen de afzonderlijke sectoren (kunstdisciplines) m.b.t. de werving en begeleiding van jong talent.	3,6	3,8	4,1	3,3	3,2

### Opvallende wensen en aanvullingen per discipline

||| **beeldend** ||| De wensen van de afdelingen beeldend komen goeddeels overeen met het totaalbeeld. Opvallend is het hoge belang dat wordt gehecht aan meer aandacht in de docentopleidingen voor vernieuwing.

Volgorde van belangrijkste wensen en aandachtspunten:

1. Aandacht in de docentopleidingen voor vernieuwing.
2. Partnerships met culturele instellingen.
3. Toegankelijkheid van de vooropleidingen.
4. Trajecten voor bij- en nascholing van docenten.
5. Het scoutingsysteem.
6. Partnerships met regulier onderwijs.

Aanvullende opmerkingen:

De NHL brengt naar voren dat rol, taak en opleiding van docenten beeldende kunst en vormgeving in deze enquête onderbelicht zijn. De DAE en de Hanzehogeschool noemen het gebrek aan financiering van voortrajecten in primair en voortgezet onderwijs.

||| **dans** ||| De afdelingen dans kennen aan meer aandachtspunten een hoge wenselijkheid toe dan de andere disciplines, en de accenten liggen anders. Het opvallendst zijn de nadrukkelijke aandacht voor verbetering van het scoutingsysteem, en voor inzicht in de invloed van ouders en peers.

Volgorde van belangrijkste wensen en aandachtspunten:

1. Trajecten voor bij- en nascholing.
2. Officiële certificering van bij- en nascholingstrajecten.
3. Partnerships met het pre-hbo kunstonderwijs.
4. Partnerships met regulier onderwijs.

5. Het scoutingsysteem.
6. Partnerships met culturele instellingen.
7. Invloed van ouders en peers.
8. Netwerk per landsdeel m.b.t. de doorlopende leerlijn.
9. Resultaatmeting voortrajecten.
10. Samenwerking hogescholen m.b.t. werving en begeleiding van jong talent.

Aanvullende opmerkingen:

De HdK is als enige hogeschool zeer positief over het ontwikkelen van nationale curricula voor de talentklassen. Fontys had in deze enquête graag enkele vragen opgenomen gezien over de stand van zaken rond voorlichting, scouting en (landelijke) pr van de hogescholen.

||| **muziek** ||| De wensen van de afdelingen muziek komen goeddeels overeen met het totaalbeeld. Opvallend zijn de hoge scores die worden gegeven aan partnerships met het pre-hbo kunstonderwijs, aan de discussie over internationale standaarden, en aan het opzetten van een netwerk per landsdeel met betrekking tot de doorlopende leerlijn.

Volgorde van belangrijkste wensen en aandachtspunten:

1. Trajecten voor bij- en nascholing.
2. Partnerships met het pre-hbo kunstonderwijs.
3. Partnerships met culturele instellingen.
4. Internationale normen en standaarden.
5. Partnerships met regulier onderwijs.
6. Officiële certificering van bij- en nascholingstrajecten.
7. Netwerk per landsdeel m.b .t. de doorlopende leerlijn.

Aanvullende opmerkingen:

De AHK, Artez, Codarts, Inholland en de HdK zijn, in tegenstelling tot de overige hogescholen, positief tot zeer positief over het ontwikkelen van nationale curricula voor met name de talentklassen en de vooropleidingen. Door te wijzen op het probleem van verdwijnende muziekscholen en centra voor de kunsten, impliceert de Hanzehogeschool vragen te missen naar de mogelijke oorzaken van de algemeen ervaren probleem van verminderde toestroom en teleurstellend instroomniveau. Codarts en de Hanzehogeschool stellen de financiering van voortrajecten aan de orde. Codarts vindt dat de docentopleidingen in deze enquête onderbelicht zijn. Om succesrijk te kunnen zijn, stelt Codarts, is een politiek signaal nodig, om vervolgens op te merken dat het kuo misschien niet de voor de hand liggende partij is om de kwesties rond verminderde toestroom, te laag instroomniveau en gebrek aan financiering op de politieke en maatschappelijke agenda te zetten.

||| **theater** ||| De afdelingen theater geven bij minder aandachtspunten een hoge wenselijkheid aan dan de andere disciplines. Het verbeteren van de toegankelijkheid van de voortrajecten staat opvallend bovenaan.

Volgorde van belangrijkste wensen en aandachtspunten:

1. Toegankelijkheid van de voortrajecten.
2. Resultaatmeting voortrajecten.
3. Trajecten voor bij- en nascholing docenten.
4. Partnerships met culturele instellingen.
5. Aandacht in docentopleidingen voor vernieuwing.

Aanvullende opmerkingen:

de NHL had in deze enquête graag vragen gezien naar de taken van en opdrachten aan docenten in het veld ten aanzien van talentontwikkeling.

### **Samenwerking binnen het kuo**

Op de open vraag waaraan samenwerking binnen het kuo het meest zou kunnen bijdragen, waren de antwoorden als volgt.

Op het gebied van relaties:

- Inventariseren van initiatieven en netwerken op het gebied van amateurkunst en cultuureducatie.
- Samenwerken met (potentiële) toeleveranciers (het veld).
- Versterken van de lange leerlijn in het regulier onderwijs.
- Het kunstonderwijs beter toegankelijk maken.
- Scouten en doorverwijzen van jong talent.
- Extra aandacht voor kinderen uit achtergestelde etnische en sociale milieus.

Op het gebied van kwaliteitsnormen:

- Gezamenlijk vaststellen van de gewenste inhoud en het eindniveau van de voortrajecten.
- Verhoging van het instroomniveau bij de hogescholen.
- Keurmerk of certificaat van bekwaamheid ontwikkelen voor instellingen in het amateurveld.
- Een nationaal opleidingsprofiel, maar niet een nationaal curriculum.

Op het gebied van andere aandachtspunten:

- Verbeteren van de kwaliteit en motivatie van docenten in het veld.
- Ontwikkelen van cursussen.
- Oplossen van het gebrek aan financiële compensatie voor het volgen van een vooropleiding.

Dat alle actie- en verbeterpunten uit de tabel hierboven zijn gebaat bij samenwerking tussen de hogescholen, is daarmee een breed gedragen opvatting.

#### 4 NULMETING CURSUSJAAR 2011-2012

Dit deel van het verslag beoogt inzicht te geven in de aard en omvang van, en de variatie aan voortrajecten die de hogescholen aanbieden, opnieuw steeds gespecificeerd per kunstdiscipline (sector). Er werd gevraagd onderscheid te maken naar drie soorten voortrajecten: de talentklas, de vooropleiding en overige trajecten. De manier waarop de totale duur van de verschillende trajecten kon worden aangegeven, is door de invullers dermate verschillend geïnterpreteerd dat daar onvergelykbare resultaten uitkwamen. De inzet van personeel en geld is slechts sporadisch en dan nog meestal onvolledig ingevuld, de uitkomsten hiervan zijn niet bruikbaar voor dit overzicht. Het totale aantal contacturen per voortraject lijkt niet door alle respondenten juist ingevuld, hier en daar zijn de gemelde aantallen uren onwaarschijnlijk laag. In de volgende tabellen zijn, voor zover bekend, de instroom- en uitstroomleeftijd vermeld (respectievelijk *van* en *tot*), en het aantal inschrijvingen (*n*) in het cursusjaar 2011-2012.

||| *Voortrajecten in de disciplines beeldend, dans en muziek vinden vrijwel allemaal plaats binnen de hogescholen, de voortrajecten theater daarentegen juist buiten de hogescholen. Dit laatste betreft die van de AHK, de enige aanbieder van voortrajecten theater. In de drie andere disciplines verzorgen de betreffende afdelingen van alle hogescholen voortrajecten in een of meer van de categorieën vooropleiding, talentklas en overige. De aantallen gemelde voortrajecten voor de vier disciplines zijn voor dans 31, voor beeldend 26, voor muziek 26 en voor theater elf. De jongste leeftijd waarop kinderen aan een voortraject kunnen beginnen, en de gemiddelde leeftijd daarvoor zijn respectievelijk een en elf jaar voor dans, een en dertien voor muziek, twaalf en vijftien voor beeldend, en twaalf en vijftien voor theater.*

*Elf voortrajecten zijn samenwerkingen met havo- en vwo-opleidingen in het kader van de Raamregeling, acht daarvan betreffen dans en drie muziek - de dansafdeling van Codarts heeft hierin het leeuwendeel, daarnaast Rietveld, de HdK, Fontys en de AHK. Achttien voortrajecten zijn samenwerkingen met andere instellingen(niet hogescholen) - beeldend acht, theater vier, muziek drie, dans twee - de AHK, ArteZ en de Hanzehogeschool spannen hier de kroon, daarnaast Codarts en ZH. De in deze paragraaf niet genoemde hogescholen bieden alle zelfstandig georganiseerde voortrajecten aan. Veruit de meeste, namelijk 51 voortrajecten zijn zelfstandige ondernemingen van de hogescholen: muziek achttien, beeldend zestien, dans twaalf, theater vijf.*

||| **beeldend** ||| Op twee na alle voortrajecten vinden plaats binnen de hogescholen, de uitzonderingen zijn de oriëntatiecursussen van Zuyd op zes locaties in Limburg en een docentenvooropleiding van de Hanzehogeschool. De gemiddelde toelatingsleeftijd voor al deze voortrajecten is vijftien jaar, de laagste twaalf.

#### vooropleiding

ArteZ, Avans en de Hanzehogeschool bieden vooropleidingen aan voor jongeren vanaf vijftien, zestien of zeventien jaar, het aantal contacturen tijdens het hele traject varieert van 16 (Avans) tot 315 (Rietveld).

	type	naam	van	tot	n
ArteZ	Verkorte vooropleiding DBKV	Docent beeldende kunst en vormgeving.	15		
ArteZ	Vooropleiding ArteZ A&D Arnhem.	Fine art, fashion, interaction, graphic en product design, docent beeldende kunst en vormgeving.	15		18
ArteZ	Vooropleiding ArteZ A&D Zwolle.	Interieur, illustration, graphic, comic en animation design, docent beeldende kunst en vormgeving, fine art.	15		55
ArteZ	Vooropleiding ArteZ A&D Enschede.	Crossmedia design, fine art	15		23

Avans	Vooropleiding.	Beeldende kunst en vormgeving.	15	21	55
Hanze-hogeschool	Vooropleiding.	Autonome beeldende kunst, vormgeving, docent beeldende kunst en vormgeving.	16		41
Rietveld	Vooropleiding.	FA, DES.	17	25	61

### talentklas

Alleen de HdK geeft aan talentklassen te verzorgen, voor kinderen vanaf twaalf jaar.

	type	naam	van	tot	n
HdK	School voor Jong Talent beeldende kunst.	Alle richtingen van de academie.	12	2	2

### overige voortrajecten

De meeste voortrajecten waarbij de afdelingen beeldend van de hogescholen betrokken zijn, vallen in de categorie 'overige', zij zijn in het algemeen breed van inhoud en variëren van kortdurende oriëntatiecursussen (vier tot zestien contacturen), via basisopleidingen (zestien tot 32 uren) tot een oriëntatiecursus van 84 uren bij de DAE en een oriëntatiejaar van 135 uren bij Rietveld.

	type	naam	van	tot	n
ArtEZ	Oriëntatiecursus ArtEZ A&D Arnhem.	Breed algemeen en discipline oriëntatie.	14		6
Avans	Young@Joost.	Beeldende kunst en vormgeving.	12	16	25
Avans	Oriëntatiecursus.	Beeldende kunst en vormgeving.	15	21	85
Avans	Proefstuderen.	Beeldende kunst en vormgeving.	16	21	35
Avans	Portfolioworkshops mbo.	Beeldende kunst en vormgeving.	17	21	4
Avans	Profievent.	Beeldende kunst en vormgeving.	14	18	16
DAE	Oriëntatiecursus.	Docent beeldende kunst, vormgeving.	16	45	3
Hanze-hogeschool	Oriëntatiecursus.	Autonome beeldende kunst, vormgeving, docent beeldende kunst en vormgeving.	16		17
HKU	Basisopleiding beeldende kunst en vormgeving.	Beeldende kunst, design, educatie.	16		155
HKU	Basisopleiding plus.	Fotografie, grafisch, illustratie.	17		22
Rietveld	Oriëntatiejaar.	Fine art, DES	16	51	81
WDKA	Introductiecursus.	Algemeen kunstonderwijs.			11
WDKA	Oriëntatiecursus.	Algemeen kunstonderwijs.			76
WDKA	Kunstlyceum.	Algemeen kunstonderwijs.			13
ZH	Oriëntatiecursussen op zes plaatsen in Limburg.	Alle genres.		18	

||| **dans** ||| Op het Convenant Fast Track van ArtEZ na vinden alle voortrajecten plaats binnen de hogescholen. De gemiddelde toelatingsleeftijd voor alle voortrajecten is elf jaar, de laagste een.

### vooropleiding

De AHK, ArtEZ, Fontys en de Hanzehogeschool verzorgen vooropleidingen, de AHK (Nationale Balletacademie) alleen klassiek ballet voor kinderen vanaf een jaar, ArtEZ klassiek ballet en moderne dans voor jongens vanaf dertien jaar (Convenant Boys Action). In nog eens vier vooropleidingen is

het genreaanbod veel breder. De Hanzehogeschool en de AHK werken samen in twee trajecten, een voor basisschoolleerlingen en een voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.

	type	naam	van	tot	n
AHK	Nationale Balletacademie binnenschoolse vooropleiding.	Klassiek ballet.	1	18	113
ArtEZ	Convenant Boys Action, vooropleiding	Klassiek, modern.	13	17	
ArtEZ	Vooropleidingen Arnhem, Venlo.	Klassiek, modern, hedendaags, improvisatie, eigen werk, choreografische instuderingen.	12	18	
Fontys	Vooropleiding.	Klassiek, modern, improvisatie, jazzdans, hiphop, drama, dansgeschiedenis, creërend danskunstenaarschap, dansbeschouwing/reflectie/analyse, pilates, projecten/voorstellingen.	12	17	65
Hanze-hogeschool	Vooropleiding leerlingen basisschool Amsterdam en Groningen	Ballet, jazz, modern, popshowmusical, zang, acteren, acrobatiek.	6	12	14
Hanze-hogeschool	Vooropleiding voortgezet onderwijs buitenschools Amsterdam en Groningen	Ballet, jazz, modern, popshowmusical, zang, acteren, acrobatiek.	12	18	16

### talentklas

De HdK herbergt een school voor jong talent voor kinderen vanaf negen jaar, met tot 1786 contacturen voor het gehele traject.

	type	naam	van	tot	n
HdK	School voor jong talent.		9	18	2

### overige voortrajecten

De categorie 'overige' telt 24 voortrajecten, op de HdK na staan alle hogescholen met een dansafdeling in deze lijst. De Nationale Balletacademie (AHK) beperkt zich tot klassiek ballet, de overige voortrajecten zijn (veel) breder. Het aanbod varieert van drie à vier uren durende kennismakingen tot cursussen met 32, 48, en maximaal 112 contacturen. De AHK vermeldt hier hedendaagse dans (klassiek, modern jazz, urban, Afrikaans modern) als zwaartepunt.

	type	naam	van	tot	n
AHK	5 O'clock class Junior Performance Program	Brede vooropleiding met zwaartepunt op hedendaags (klassiek, modern jazz, urban, Afrikaans modern etc.).	11	13	18
AHK	Nationale Balletacademie oriëntatie 5.	Klassiek ballet.	8		16
AHK	Nationale Balletacademie oriëntatie 6	Klassiek ballet.	9		25
AHK	5 O'clock class Teen Performance Program.	Brede vooropleiding met zwaartepunt op hedendaags dans (klassiek, modern jazz, urban, Afrikaans modern etc.).	14	16	28
AHK	5 O'clock class Peer Performance Program.	Brede vooropleiding met zwaartepunt op hedendaagse dans (klassiek, modern jazz, urban, Afrikaans modern etc.).	17	21	27



ArtEZ	Convenant Fast Track - MBO Rijn IJssel / ArtEZ Dansacademie	Volledig MBO studieprogramma, extra technieklessen vanuit ArtEZ Dansacademie.	17	2	
ArtEZ	Oriëntatiecursus Vooropleiding.	Klassiek, folklore, modern, choreografische instuderingen.	9	11	
ArtEZ	Talentontwikkeling workshopdag.	Improvisatie, workshop, modern.	9	12	62
ArtEZ	Auditie workshop Docent Dans.				
Codarts	Havo 3.	Ballet, modern, urban.	14	15	2
Codarts	Havo 5		16	17	15
Codarts	Junioren 1, oriëntatiecursus basisniveau.	Danstechnische training, werken aan professionele leshouding, duur, creativiteit.	9	1	1
Codarts	Junioren 2, oriëntatiecursus basisniveau 2.	Danstechnische training, werken aan professionele leshouding, duur, creativiteit.	9	1	21
Codarts	A-klas.	Ballet, improvisatie, caractère.	11	12	31
Codarts	Havo en vwo 1.	Ballet, modern, caractère.	12	13	21
Codarts	Havo en vwo 2.	Ballet, modern, caractère.	13	14	23
Codarts	Schakelklas 2, niveau 2.	Ballet, modern, jazz/urban, drama.	15	19	11
Codarts	Havo 4		15	16	22
Codarts	Schakelklas 1, niveau 1.	Ballet, modern, jazz/urban, drama.	15	19	17
Fontys	Opstap.	Klassiek, modern, dansimprovisatie, jazz/urban/bollywood/afro, drama	15	18	55
Fontys	Basisschooltraject.	Klassiek, internationaal, jazzdans en dansimprovisatie.	1	12	18
Fontys	Danskriebeldag.	Klassiek, internationaal, jazzdans, modern en dansimprovisatie.	9	12	47
Hanze-hogeschool	Dansklas havo/vwo binnenschools traject, raamregeling locatie Amsterdam.	Ballet, jazzdans, moderne dans, tap, zang, acteren, acrobatiek, popshowmusical.	12	18	65
Hanze-hogeschool	Dansklas vmbo binnenschools traject.	Ballet, jazz, modern, popshowmusical, zang, acteren, acrobatiek.	12	16	56

||| **muziek** ||| De gemiddelde toelatingsleeftijd voor alle voortrajecten is dertien jaar, de laagste een. Alle voortrajecten vinden plaats binnen de hogescholen, behalve Jong KC Extern (HdK). Het totale aantal contacturen per vooropleiding varieert van (een onwaarschijnlijke) vier tot 144.

### vooropleiding

Vooropleidingen klassiek en jazz zijn te vinden bij alle hogescholen met een afdeling muziek, de Hanzehogeschool vermeldt bovendien vooropleidingen compositie, studioproductie, directie en docent. De HKU noemt vooropleidingen popmuziek en Zuyd de vooropleiding docent.

	type	naam	van	tot	n
AHK	Vooropleiding Klassiek.	Klassiek.	17	2	44
AHK	Vooropleiding Jazz.	Jazz.	17	2	12
Codarts	Vooropleiding.	Alle genres.	16	21	54
Hanze-hogeschool	VOT.	Docent muziek.	16		5

Hanze-hogeschool	VOT.	Compositie, muziek en Studioproducties.	16		4
Hanze-hogeschool	VO, VOT en VOP.	Directie.	16		2
Hanze-hogeschool	VOT en VOP.	Jazz.	16		15
Hanze-hogeschool	VOT en VOP.	Klassiek.	16		19
HKU	Vooropleiding, basisopleiding.	Klassiek, jazz, pop, musician 3.	16	19	5
Zuyd	Vorbereidende klas conservatorium.	Klassiek, jazz en docent muziek.	17	18	37

### talentklas

Codarts (Hellendaal Muziek Instituut) verzorgt talentklassen uitsluitend op het gebied van klassieke muziek, voor kinderen vanaf respectievelijk acht en vier jaar. De AHK (Sweelinck Academie en Junior Jazz College), de Hanzehogeschool, de HdK en Zuyd bieden zowel talentklassen klassieke muziek als jazz aan, voor kinderen vanaf een jaar bij de HdK, voor kinderen vanaf vier, zeven à acht, twaalf of zestien bij de andere hogescholen. De HdK vermeldt als contacturen voor het gehele traject 1577 (Jong KC extern), 1613 (School voor Jong Talent - jazz) en 2185 (School voor Jong Talent - klassiek) uren. Het aantal contacturen van de andere opleidingen varieert van 22 tot 62.

	type	naam	van	tot	n
AHK	Sweelinck Academie.	Klassiek.	8	18	7
AHK	Junior Jazz College.	Jazz.	12	18	3
Codarts	Rotterdams Hellendaal Muziek Instituut.	Klassiek.	4	19	17
Hanze-hogeschool	Jongtalentklas A-C.	Klassiek.	12	18	35
Hanze-hogeschool	JTJ, JTJ-C.	Jazz.	16		11
HdK	Jong KC Extern.	Klassiek, jazz.	7	18	32
HdK	School voor Jong Talent Muziek Jazz.	Jazz.	10	18	7
HdK	School voor jong talent.	Klassiek.	10	18	72
Zuyd	Talentklas Jonge Pianisten.	Klassiek.	8	18	15
Zuyd	Jongtalentklas.	Klassiek en jazz.	12	18	9

### overige voortrajecten

De Hanzehogeschool vermeldt in de categorie 'overige' alleen voortrajecten op het gebied van jazz. Zuyd noemt klassieke muziek, jazz en docent muziek, Codarts rept van alle genres. Het aantal contacturen varieert van een (Crash Course, de Hanzehogeschool) tot 85 (Havo voor Muziek en Dans, Codarts).

	type	naam	van	tot	n
Codarts	Havo voor Muziek en Dans.	Alle genres.	12	18	14
Codarts	Juniorenklas.	Alle genres.	12	16	2
Hanze-hogeschool	Crash Course.	Jazz.	16		18
Zuyd	Voortgezet onderwijs-conservatorium (VoCo).	Klassiek en jazz.	15	18	12
Zuyd	Meeloopdagen.	Klassiek, jazz en docent muziek.	15	18	

||| **theater** ||| De gemiddelde toelatingsleeftijd voor alle voortrajecten is vijftien jaar, de laagste twaalf. Op twee na vinden al deze voortrajecten plaats buiten de hogescholen, de uitzonderingen zijn twee oriëntatiecursussen van de AHK.

### vooropleiding

Voor acteurs of theatermakers verzorgt geen van de theaterafdelingen van de hogescholen een vooropleiding. Alleen Zuyd biedt een (parttime) vooropleiding aan voor docent theatermaker.

	type	naam	van	tot	n
Zuyd	Vooropleiding parttime.	Docent theatermaker.			

### overige voortrajecten

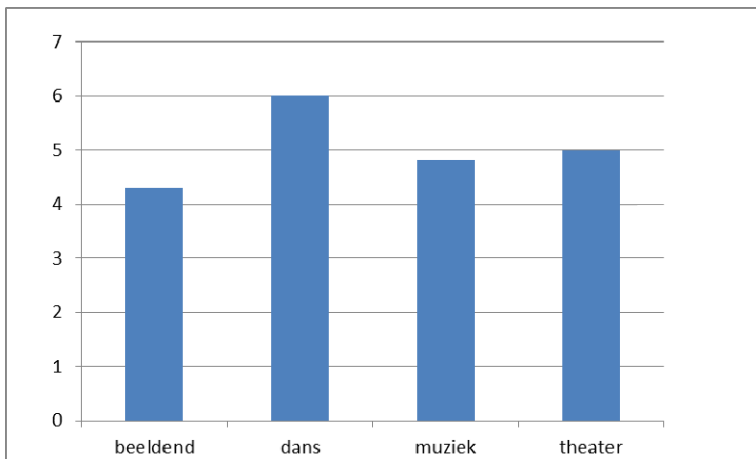
Vier van de tien genoemde overige voortrajecten betreffen de Landelijke Oriëntatiecursus Theaterscholen (LOT), de AHK, ArtEZ, de HKU en Zuyd nemen daaraan deel. Daarnaast verzorgt alleen de AHK diverse voortrajecten voor kinderen en jongeren vanaf twaalf jaar. Het totale aantal contacturen varieert van twaalf tot 351 uren.

	type	naam	van	tot	n
AHK	Landelijke Oriëntatiecursus Theater.	Spel.	16	18	
AHK	Oriëntatiecursus Amsterdamse Toneelschool & Kleinkunstacademie.	Spel, liedperforming.	15	23	12
AHK	Oriëntatiecursus mime.	Mime.	17	3	8
AHK	De Gasten (Jong Rast). Productiegroep.	Spel, muziek, dans.	12	25	12
AHK	DOX XL.	Spel, dans.	16	24	8
AHK	DOX XS spel.	Spel, muziek, dans.	16	24	25
AHK	De Gasten (Jong Rast). Trainingsgroep & Trainingsgroep.	Spel, muziek, dans.	12	25	38
ArtEZ	Landelijke Oriëntatiecursus Theaterscholen.		14	25	
HKU	Landelijke Oriëntatiecursus Theateropleidingen.		16		
Zuyd	Landelijke Oriëntatiecursus Theateropleidingen.	Acteur, theatermaker.			

## 5 HUIDIGE SAMENWERKINGEN EN PRIORITEITEN

Dit deel van het verslag omvat vragen naar bestaande samenwerkingen met instellingen binnen en buiten het kuo, in binnen- en buitenland, en naar de eventuele voornemens bepaalde vormen van samenwerking aan te gaan of te verbeteren. Vervolgens werd gevraagd ten aanzien van welke talentontwikkelingskwesties de hogescholen (meer) samenwerking nuttig achten, en tenslotte wat, los van eventuele samenwerkingen, de prioriteiten zijn van de hogescholen zelf. Dit alles steeds per kunstdiscipline (sector).

**1** Wat vindt u op dit moment van de samenwerking tussen hogescholen op het gebied van voortrajecten en jong talent? (op een schaal van 10)



*Beoordeling samenwerking binnen het kuo.*

||| *Er zijn grote verschillen in de waardering van de samenwerking tussen de hogescholen, van uitermate zwak volgens de afdelingen beeldend van de HdK, Rietveld en de NHL, tot zeer goed volgens de afdeling dans van de Hanzehogeschool.*

||| **beeldend** ||| De opvattingen over de kwaliteit en mate van samenwerking tussen hogescholen loopt sterk uiteen. De HdK, Rietveld en de NHL beoordelen die als uitermate zwak, Zuyd noteert zwak, de overige voldoende tot ruim voldoende.

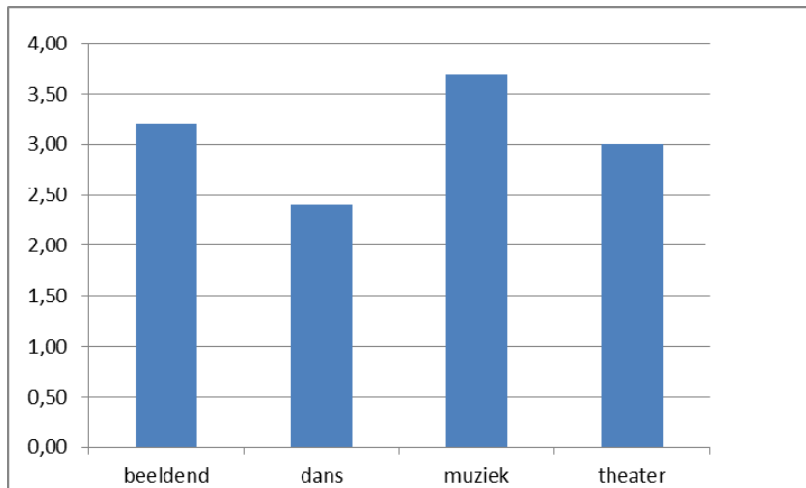
||| **dans** ||| De samenwerking tussen hogescholen wordt hoog gewaardeerd. De Hanzehogeschool noemt hem zeer goed, ArtEZ, Codarts en Fontys ruim voldoende, alleen de HdK waardeert hem als onvoldoende.

||| **muziek** ||| De hogescholen waarderen de onderlinge samenwerking van matig tot zwak, alleen de AHK, de HKU en Zuyd waarderen hem als redelijk.

||| **theater** ||| Zuyd, de HKU en ArtEZ waarderen de samenwerking tussen de hogescholen van ruim voldoende tot goed, Avans kent een zwak toe, de NHL kwalificeert de samenwerking als uitermate zwak.

**2** Werkt uw hogeschool samen met andere Nederlandse hogescholen op het gebied van voortrajecten en jong talent? (vanaf hier alles op een schaal van 5)

**3** Hoe groot is de prioriteit voor u om op een meer gestructureerde manier samen te gaan werken met de bij het Sectorplan KUO betrokken hogescholen, op het gebied van voortrajecten en jong talent? (vanaf hier alles schaal van 5)



*Prioriteit verbetering samenwerking binnen het kuo.*

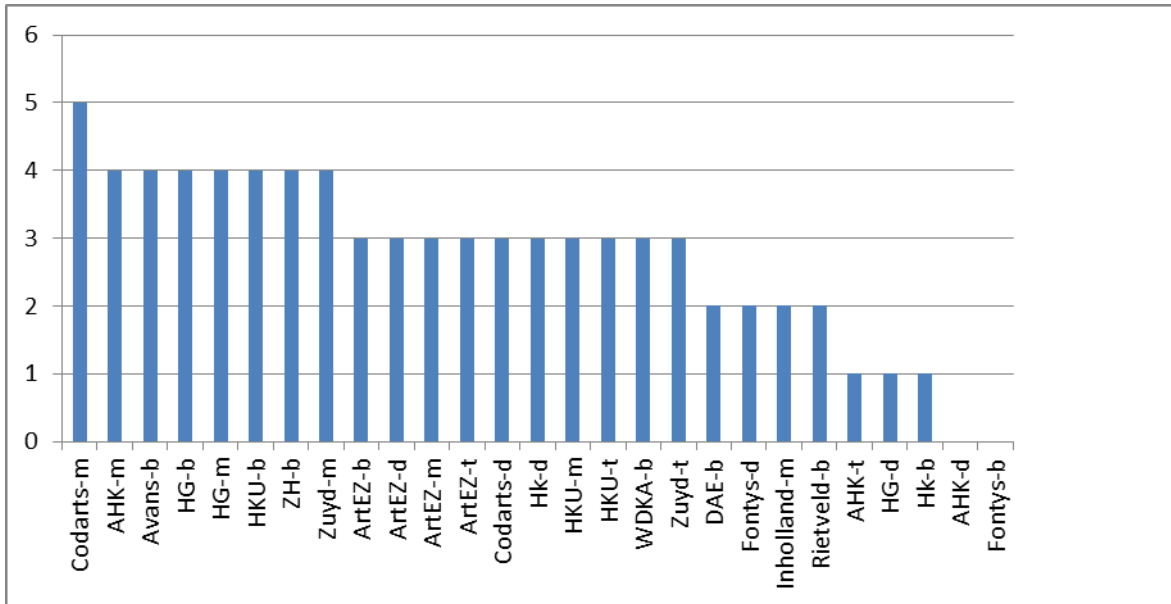
||| De samenwerking met andere hogescholen ontbreekt bij muziek, is zeer gering bij beeldend en dans, maar vrij groot bij theater. Codarts en de HdK bereiden een afstemming of combinatie van hun vooropleidingen dans en muziek voor. De samenwerking op het gebied van theater vindt goeddeels plaats binnen de Landelijke Oriëntatiecursus Theateropleidingen (LOT). De behoefte aan verbetering van de samenwerking varieert zeer sterk, ook binnen de disciplines.

||| **beeldend** ||| Alleen Artez en Avans geven aan samen te werken met andere hogescholen, namelijk in het kader van het Landelijk Overleg Voortrajecten Beeldend. Opvallend genoeg waarderen de andere deelnemers dit overleg (vermoedelijk terecht) niet als samenwerkingsverband. Met Windesheim werkt Avans samen in de Verkorte Vooropleiding DBKV. Avans geeft geen toelichting op de aard van de samenwerking. Rietveld meldt een vroegere samenwerking met een hogeschool op Aruba. Vijf van de hogescholen geven een hoge prioriteit aan het gestructureerder samenwerken met andere hogescholen: de NHL (zeer hoog), Zuyd, de HKU, de Hanzehogeschool en Avans. ARTEZ en de HR zijn matig gemotiveerd, nauwelijks gemotiveerd zijn de DAE en Rietveld, in het geheel niet de HdK.

||| **dans** ||| Codarts werkt samen met de vooropleiding van ArteZ in Venlo, met de Balletacademie van de AHK en met de HdK. De HdK geeft aan met Codarts te werken aan afstemming of combinatie van de vooropleidingen. De overige hogescholen werken niet samen. De AHK, ArteZ, Codarts en de HdK zouden meer samenwerking redelijk op prijs stellen, Fontys nauwelijks en de Hanzehogeschool niet.

||| **muziek** ||| Alleen de AHK en Zuyd geven aan samen te werken, in het geval van Zuyd betreft dit eigenlijk slechts overleg binnen het Netwerk Muziek. Codarts ontwikkelt met de HdK gezamenlijke voortrajecten en Jong Talent-opleidingen. De AHK, de Hanzehogeschool, Inholland en de HKU geven aan niet samen te werken met andere hogescholen, de overige hogescholen hebben dit onderdeel van de enquête niet ingevuld. Codarts, de AHK, de Hanzehogeschool en Zuyd geven een zeer hoge of hoge prioriteit aan het meer gestructureerd samenwerken met andere hogescholen, de HKU is matig gemotiveerd en Inholland zwak.

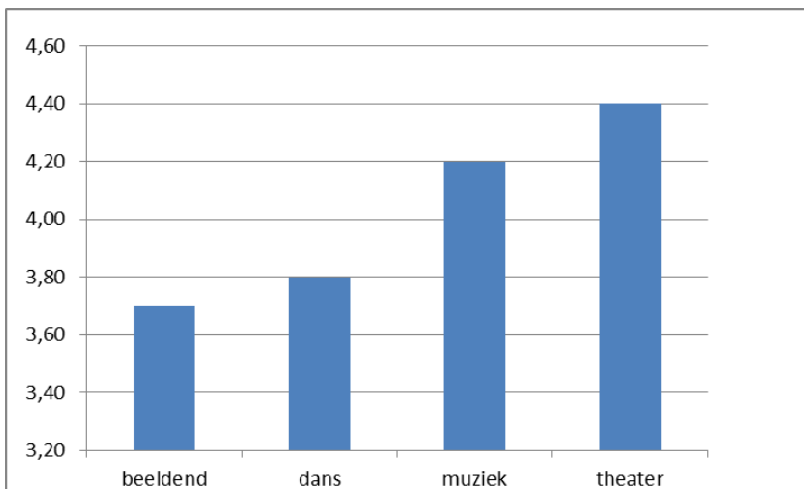
||| **theater** ||| De AHK, de HKU, ArteZ en Zuyd werken samen in het kader van de Landelijke Oriëntatiecursus Theateropleidingen (LOT). de NHL werkt niet met andere hogescholen samen. Fontys verzorgt geen theateropleiding, maar wel een opleiding docent theater met daaraan voorafgaande vooropleiding. Fontys heeft de vragenlijsten met betrekking tot theater niet ingevuld. De vraag naar de wenselijkheid van meer gestructureerd samenwerken is hier wellicht enigszins verwarrend, omdat die samenwerking al bestaat. De AHK geeft hieraan (ongetwijfeld daarom) geen prioriteit, de NHL daarentegen juist wel: een zeer hoge prioriteit. De andere drie hogescholen geven een matige prioriteit aan.



Prioriteit verbetering samenwerking binnen het kuo, disciplines (b,d,m,t) afzonderlijk.

**4** Werkt uw hogeschool samen met overige Nederlandse instellingen (geen hogescholen) en/of particulieren, op het gebied van voortrajecten en jong talent?

**5** Hoe groot is de prioriteit voor u om op een meer gestructureerde manier samen te gaan werken met instellingen (geen hogescholen) en/of particulieren, op het gebied van voortrajecten en jong talent.



Prioriteit verbetering samenwerking met instellingen (geen hogescholen) en/of particulieren.

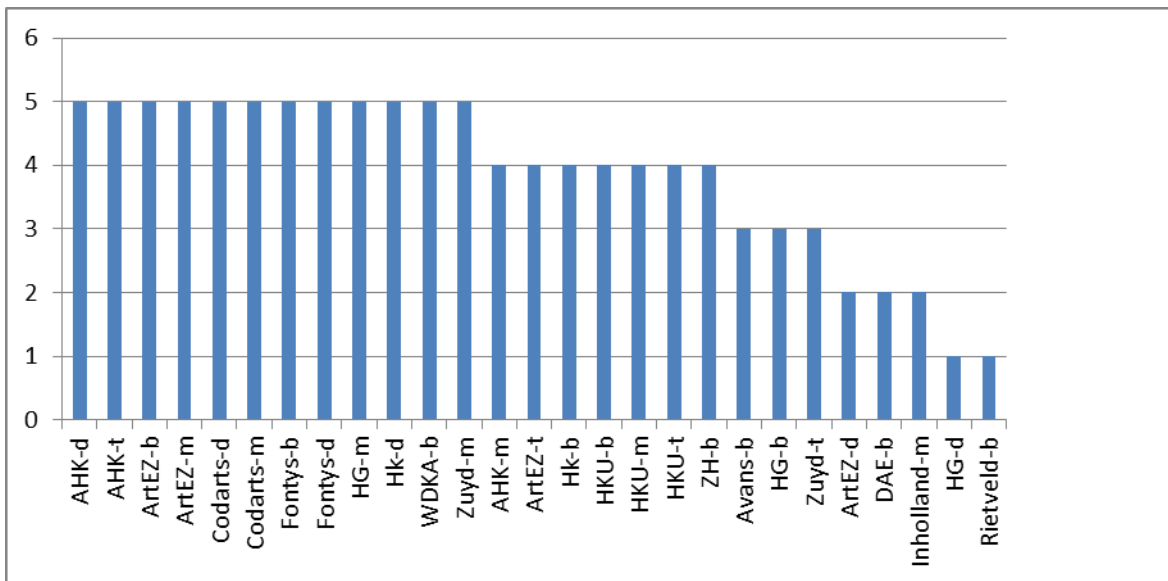
||| Achttien van de tweeëntwintig antwoorden zijn positief, er is dus vaak enige vorm van samenwerking met andere instellingen dan hogescholen. Dat geldt bijvoorbeeld niet voor Rietveld en de DAE, die ook geen ambitie koesteren daar verandering in te brengen. Bij veel (afdelingen van) instellingen is de wens tot meer en betere samenwerking met 'het veld' juist groot tot zeer groot.

||| **beeldend** ||| Op twee na alle hogescholen geven aan op enige wijze met instellingen die geen hogescholen zijn samen te werken. De uitzonderingen zijn Rietveld en de NHL. Rietveld heeft geen enkele ambitie daar verandering in te brengen en deelt die lage prioriteit met de DAE. de NHL wil daarentegen zeer nadrukkelijk wel (beter) samenwerken, net als ArtEZ, Fontys en de HR geven zij er een zeer hoge prioriteit aan. De HdK, de HKU en Zuyd noemen de prioriteit hoog, Avans en de Hanzehogeschool matig.

||| **dans** ||| ArtEZ werkt samen met een of meer mbo-instellingen en particuliere trajecten. De HdK houdt audities op een aantal amateurdansscholen, de AHK, Codarts en Fontys geven wel aan samen te werken, maar niet met wie. De AHK, Codarts, Fontys en de HdK geven aan toekomstige samenwerking met het veld hoge prioriteit, ArtEZ een geringe en de Hanzehogeschool geen.

||| **muziek** ||| De AHK, Codarts, de Hanzehogeschool, de HdK, de HKU en Zuyd werken samen met partners die geen hogeschool zijn, Inholland niet. Niet verbazingwekkend heeft deze vorm van samenwerking bij de eerstgenoemde hogescholen hoge tot zeer hoge prioriteit, bij Inholland een lage.

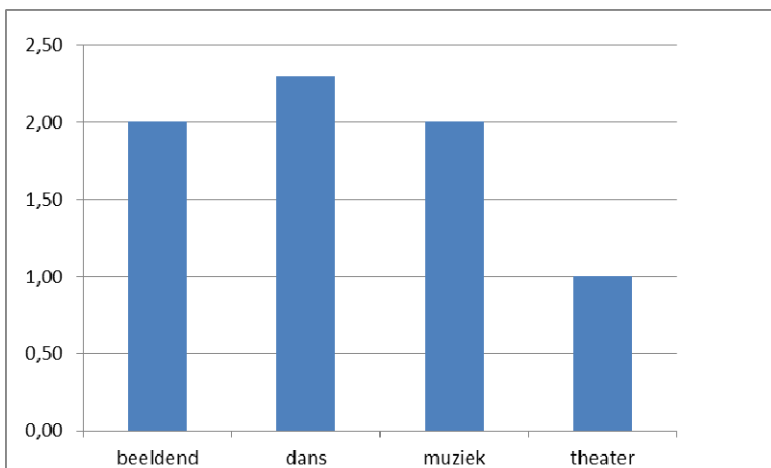
||| **theater** ||| de AHK, ArtEZ, de HKU en Zuyd geven aan samen te werken met niet-hogescholen op het gebied van voortrajecten en jong talent, maar niet met welke instellingen dat is. De prioriteit om daar nog verbetering in aan te brengen is hoog tot zeer hoog, alleen Zuyd is iets gematigder gemotiveerd.



Prioriteit verbetering samenwerking met instellingen (geen hogescholen) en/of particulieren.

**6** Werkt uw hogeschool samen met buitenlandse universiteiten en/of hogescholen op het gebied van voortrajecten en jong talent? Indien ja, met welke universiteiten en/of hogescholen en in welke opzichten (in 2013)?

**7** Hoe groot is de prioriteit voor u om op een meer gestructureerde manier samen te gaan werken met buitenlandse universiteiten en/of hogescholen op het gebied van voortrajecten en jong talent?



Prioriteit meer samenwerking met buitenlandse universiteiten en/of hogescholen.

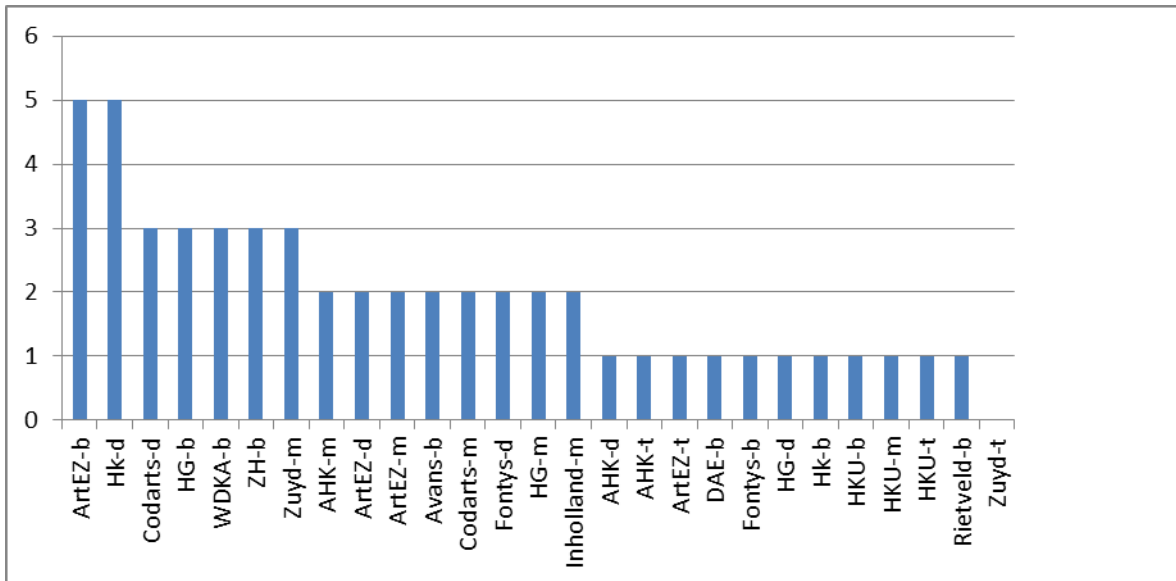
||| Slechts een gering aantal afdelingen van hogescholen werkt samen met buitenlandse collega-instellingen. De animo om dergelijke contacten tot stand te brengen is erg laag, de afdelingen beeldend van ArtEZ en dans van de HdK zijn positieve uitschieters.

||| **beeldend** ||| Alleen Rietveld en de HR werken samen met buitenlandse hogescholen of universiteiten, maar geven daar geen toelichting op. De prioriteiten op het gebied van buitenlandse samenwerking met collega-instellingen zijn niet erg hoog, behalve bij ArtEZ (zeer hoog). De Hanzehogeschool en de HR geven een matige prioriteit aan, Avans een zwakke, voor de overige instellingen heeft dit soort samenwerking geen enkele prioriteit.

||| **dans** ||| ArtEZ, Codarts en de Hanzehogeschool werken samen met buitenlandse collega-instellingen, de overige drie hogescholen niet. ArtEZ deelt het programma Formazione Tersicore met Ballettschule Theater Basel (Zwitserland), The Royal Ballet School (België), Academie Princesse Grace (Monte Carlo), Conservatoire de Lyon (Frankrijk), MaggioDanza (Italië) en de Northern Ballet School (England). Ook de HdK doet mee aan dit project, maar noemt het niet. Codarts werkt samen met Kunsthumaniora Bornhem Essen (Duitsland), en de Hanzehogeschool met instellingen in Göteborg (Zweden) en Glasgow (Schotland). Voor de HdK heeft internationale samenwerking een zeer hoge prioriteit, bij de AHK en de Hanzehogeschool geen enkele. ArtEZ, Fontys en Codarts zitten daar tussenin.

||| **muziek** ||| De AHK en de HdK geven aan samen te werken met buitenlandse collega-instellingen. De prioriteit dat wel te doen is bij de andere hogescholen laag tot nihil, behalve bij Zuyd, daar is de prioriteit matig.

||| **theater** ||| Samenwerking met buitenlandse hogescholen of universiteiten ontbreekt geheel, de prioriteit daar verandering in te brengen is zeer gering.

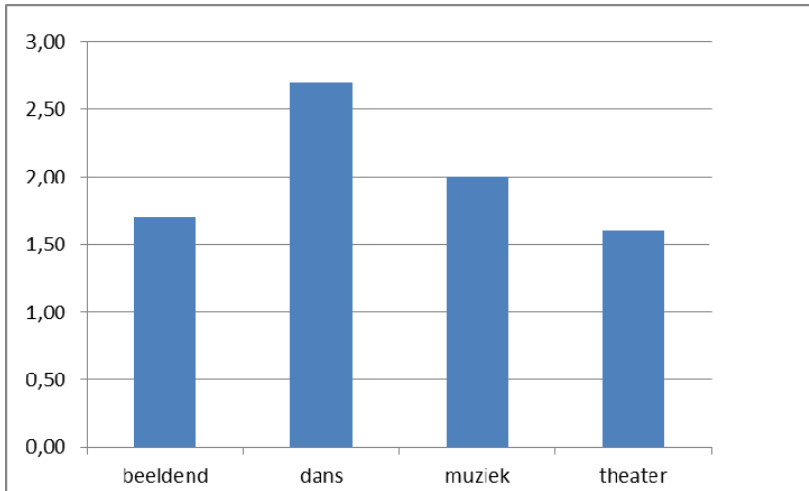


Prioriteit meer samenwerking met buitenlandse universiteiten en/of hogescholen.

**8** Werkt uw hogeschool samen met andere buitenlandse instellingen of particulieren op het gebied van voortrajecten en jong talent? Indien ja, met welke instellingen of particulieren en in welke opzichten (in 2013)?

**9** Hoe groot is de prioriteit voor u om op een meer gestructureerde manier samen te gaan werken met andere buitenlandse instellingen op het gebied van voortrajecten en jong talent?





Prioriteit meer samenwerking met andere buitenlandse instellingen.

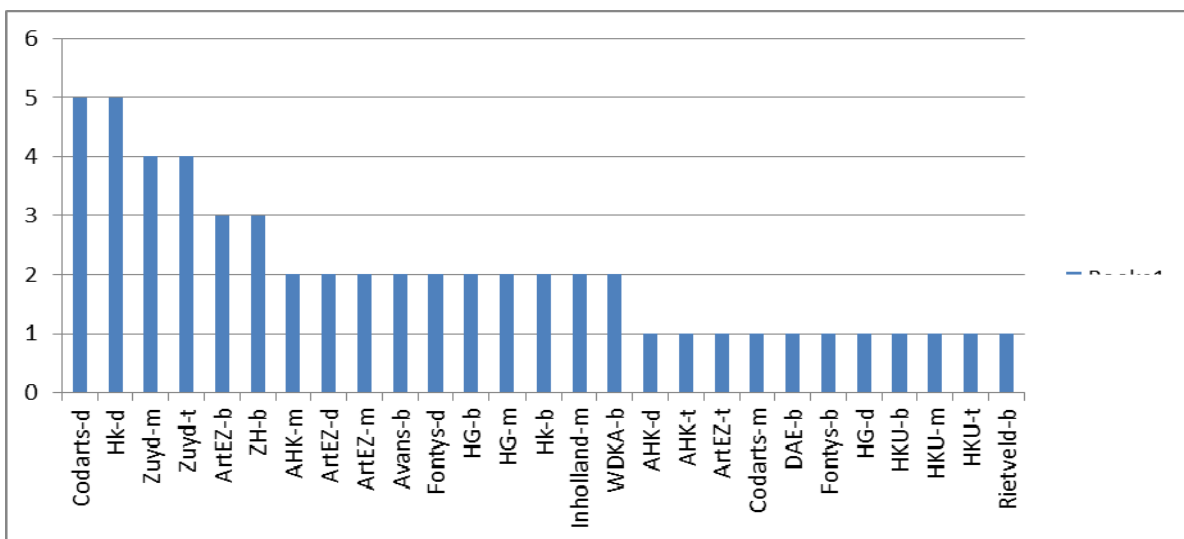
||| De samenwerking met niet-hogescholen en niet-universiteiten in het buitenland lijkt vrijwel niet bestaand. Alleen de afdelingen dans van Codarts en de HdK onderhouden dergelijke buitenlandse contacten en geven daar een hoge prioriteit aan. Verder heeft alleen de afdeling theater van Zuyd in dezen hoge ambities.

||| **beeldend** ||| Alleen de HdK geeft aan samen te werken met buitenlandse instellingen of particulieren, maar geeft niet aan met welke. De animo voor buitenlandse samenwerking onder de andere hogescholen is beperkt, Artez en Zuyd geven hier enige prioriteit aan; Avans, de Hanzehogeschool, de HdK en de HR nauwelijks; de DAE, Fontys, de HKU, Rietveld en de NHL geen. Opvallend dat de HdK wel internationaal samenwerkt, maar daar nauwelijks prioriteit aan geeft.

||| **dans** ||| Codarts werkt samen met Be Voice, met een jaarlijks project in Berlijn, met Camaciri in Bahia (Brazilië), en met het Kuopio Festival (Finland). De HdK noemt de Erasmusuitwisselingen en samenwerkingen met balletacademies in de Verenigde Staten en Groot Brittannië. Voor beide instellingen is de prioriteit m.b.t. dit soort samenwerkingen zeer hoog, voor de andere instellingen zeer laag tot nihil. Voor klassiek ballet is de Prix de Lausanne van belang voor alle hbo-opleidingen.

||| **muziek** ||| De AHK, de HdK en Zuyd werken samen met buitenlandse instellingen die geen hogeschool zijn, onder meer muziekacademies in België ter voorbereiding van de bachelorfase. De prioriteit bij Zuyd is dan ook hoog, die bij de meeste andere hogescholen laag tot afwezig.

||| **theater** ||| Met andere instellingen in het buitenland werkt evenmin iemand samen, alleen Zuyd geeft aan daar verandering in te willen brengen, met hoge prioriteit.



Prioriteit meer samenwerking met andere buitenlandse instellingen.

**10** Op welke drie onderdelen betreffende voortrajecten en jong talent zou u met de bij het Sectorplan KUO betrokken hogescholen (beter) willen samenwerken?

||| *De volgende aandachtspunten worden het meest en nadrukkelijkst genoemd naar aanleiding van de vraag waaraan onderlinge samenwerking zou kunnen bijdragen: scouten en doorverwijzen van jong talent; samenwerken met (potentiële) toeleveranciers (het veld); versterken van de lange leerlijn in het regulier onderwijs; ontwikkelen van cursussen; het kunstonderwijs beter toegankelijk maken; het gezamenlijk vaststellen van de gewenste inhoud en het eindniveau van de voortrajecten (nationaal opleidingsprofiel, niet voor een nationaal curriculum); verhoging van het instroomniveau bij de hogescholen; verbeteren van de kwaliteit en motivatie van docenten in het veld; keurmerk of certificaat van bekwaamheid ontwikkelen voor instellingen in het amateurveld; een nationaal opleidingsprofiel, niet voor een nationaal curriculum; de inventarisatie van initiatieven en netwerken op het gebied van amateurkunst en cultuureducatie.*

||| **beeldend** ||| Betere samenwerking tussen de (sectoren van de) hogescholen onderling is vooral gewenst als die gericht is op vergroting van de toeloop van studenten en verhoging van de kwaliteit van hun werk bij inschrijving. ArtEZ, Avans, Zuyd, Fontys en de HKU pleiten (zeer) sterk voor landelijke afstemming van de toelatingseisen van de bacheloropleidingen. Er worden impliciet de volgende onderliggende problemen gesignaleerd: te weinig interesse bij jeugd en jongeren; onvoldoende herkenning van jong talent door docenten beeldende kunst en vormgeving in het veld; eindtermen vooropleidingen zijn te laag of onduidelijk. De oplossingen daarvoor worden vooral gezocht op regionaal en lokaal niveau: samenwerken met (potentiële) toeleveranciers; ontwikkelen van lespakketten voor middelbare scholen; versterken van de lange leerlijn in het regulier onderwijs; ontwikkelen van cursussen; scouten en doorverwijzen van jong talent; het kunstonderwijs beter toegankelijk maken.

De samenwerking met collega-hogescholen zou concreet gericht moeten zijn op het gezamenlijk vaststellen van gewenste inhoud en eindniveau van de voortrajecten, op basis van goed inzicht in elkaars studieaanbod. Verhoging van het instroomniveau, en scouting, herkenning en begeleiding van jong talent heeft een relatie tot de kwaliteit en motivatie van docenten in het veld, en dus met eventuele andere of betere scholing van huidige studenten en bijscholing van al werkzame docenten. Gezamenlijke ontwikkeling van de curriculae daartoe lijkt gewenst.

Voor ArtEZ, Avans, WdK en Zuyd staat de landelijke afstemming van vooropleidingen bovenaan, de DAE en de Hanzehogeschool noemen samenwerking met toeleveranciers en de lange leerlijn als eerste. Fontys en de HKU benadrukken vooral het belang van werving en het interesseren van de jeugd voor beeldende kunst. De NHL maakt zich in eerste instantie zorgen over de herkenning van jong talent, Rietveld noemt als eerste het belang van het op de hoogte zijn van elkaars aanbod.

||| **dans** ||| Samenwerking met de collega-instellingen moet vooral leiden tot beter scouten, ontdekken en begeleiden van jong talent, in de eerste plaats tot stand te brengen door inventariseren en coördineren van de voortrajecten met de toeleveranciers. De AHK, ArtEZ en Fontys leggen de meeste nadruk op scouting en doorverwijzing (in- en doorstroming), Fontys op onderlinge doorverwijzing tussen de hogescholen. Codarts zet de inventarisatie van initiatieven en netwerken op het gebied van amateurkunst en cultuureducatie bovenaan. Fontys wil gezamenlijk komen tot een keurmerk of certificaat van bekwaamheid voor instellingen in het amateurveld, opdat jong talent tijdig wordt ontdekt en doorverwezen. Bijscholing van dansdocenten in het veld wordt eveneens door Fontys, en door de AHK en Codarts bepleit. ArtEZ wil bovendien samenwerken om dans in het basiscurriculum van het regulier onderwijs te laten opnemen, Fontys pleit voor een landelijke en regionale pr- en publiciteitscampagne. De hogescholen moeten dus vooral samenwerken om jong talent tijdig te (doen) ontdekken en de kwaliteit van de voortrajecten buiten de directe eigen invloedssfeer te verbeteren.

||| **muziek** ||| Bovenaan bij de wens tot (betere) samenwerking tussen de hogescholen prijken het interesse wekken bij de jeugd, en het ontdekken, scouten en begeleiden van jong talent: Codarts, de Hanzehogeschool, de HdK, de HKU en de AHK. De AHK en Zuyd benadrukken het belang van een

doorlopende leerlijn en talentscouting, Zuyd pleit voor een nationaal opleidingsprofiel; niet voor een nationaal curriculum waar Codarts wel voorstander van is. Van informatieuitwisseling en samenwerking tussen de hogescholen verwacht de AHK een betere doorgeleiding van toptalent naar topopleidingen. De HKU pleit voor kennisdeling op het gebied van didactiek en methodiek. Inholland overweegt of werkt aan samenwerking met de popafdeling van de AHK.

||| theater ||| Een beter samenwerking tussen de hogescholen zou moeten leiden tot verbetering van het ontdekken, scouten en begeleiden van jong talent, vinden vooral ArtEZ en de NHL. Zuyd en ArtEZ reppen hier verder van landelijke opleidingsplaatsen, opleidingsprofiel, regionale dekking en aansluiting hbo, kennelijk met de suggestie dat onderlinge samenwerking met betrekking daartoe verbeteringen van de situaties kunnen opleveren. De AHK plaatst een kritische noot bij de waardering van het LOT, dat weliswaar een interessante kennismakingsmogelijkheid is voor jongeren, maar naar de mening van de AHK niet het niveau heeft van een vooropleiding of de status van talentontwikkeling. Hechtere samenwerking tussen de hogescholen zou daar geen verbetering in kunnen brengen.

**11** Wat zijn de drie prioriteiten met betrekking tot voortrajecten en jong talent van uw instelling voor de komende vier jaar?

||| *Verbetering van scouting en begeleiding voeren hier de boventoon, evenals het inzichtelijker maken van het kunstonderwijsaanbod bij kinderen en jeugd. Daarnaast versterking van de doorlopende leerlijn, het bevorderen van een betere aansluiting vanuit het voortgezet onderwijs, verbeteren van de kwaliteit van docenten in het veld, en nog enkele ook hierboven onder vraag 10 genoemde aandachtspunten. ArtEZ en de AHK werken aan maatregelen om excellente studenten beter tegemoet te kunnen komen.*

||| beeldend ||| Bij de eigen prioriteiten voor de komende vier jaar staat bij de hogescholen, los van eventuele samenwerking met anderen, de categorie ontdekken, scouten en begeleiden van jong talent bovenaan. De DAE, Fontys en de Hanzehogeschool noemen in eerste instantie een streven naar grotere en diversere instroom, en het belang van scouting daartoe. Ook hier komt het belang van samenwerking met toeleveranciers sterk naar voren; ArtEZ noemt in de eerste plaats de route van de vooropleiding, de HKU en de HR aansluiting bij en samenwerking met het voortgezet onderwijs en mbo-instellingen. de NHL werkt aan een kweekvijver voor jong talent in samenspraak met Kunstcade en Keunstwurk. Ook hier komt het instroomniveau expliciet ter sprake, bij met name Rietveld en Avans. Avans, de DAE en Fontys doen suggesties om jongeren eerder en beter te interesseren, Rietveld merkt daarbij op dat een goed beeld geven van de (eisen van) de vakopleiding daarbij belangrijk is. De Hanzehogeschool wil een programma Jong Talent ontwikkelen, Rietveld vindt een goed doorverwijzingssysteem tussen de verschillende hogescholen van belang.

||| dans ||| In de komende vier jaar heeft scouting voor Codarts en de HdK de hoogste prioriteit, voor de ArtEZ is dat de opzet van een efficiëntie- en excellentieprogramma, voor de AHK en Fontys verbeteren van de samenwerking met instellingen in de regio, waaronder het hbo. Fontys gaat de inhoudelijke profilering van de vooropleiding beter afstemmen op de eisen van de vakopleiding, ArtEZ zet in op de versterking van de doorlopende leerlijn. Voor de AHK heeft ook het aansturen op een wettelijk kader voor de afstemming in het voortgezet onderwijs prioriteit. Alle instellingen willen meer interesse genereren bij de jeugd, Codarts door onderzoek en versterken van het buitenschools aanbod, de HdK middels activiteiten voor kleuters, amateurs en jong talent binnen de academie, de HKDJ door het aanbieden van een zomercursus. Fontys geeft onder meer prioriteit aan de bijscholing van dansdocenten.

||| muziek ||| Ook zelfstandig, dus los van samenwerking met collega-hogescholen, willen de AHK, de Hanzehogeschool, de HdK, Codarts en de Hanzehogeschool en Zuyd investeren in een scoutingsysteem, en jong en toptalent beter voorlichten en faciliteren. Als middel tot aanwas van studentenaantallen noemt de HKU het coördineren en inventariseren van voortrajecten met toeleveranciers in de regio. De AHK en de HdK overwegen hun Jong Talent-opleidingen te verzwaren om bijzondere talenten voor te bereiden op een Excellence Bachelor-programma. Bij de KHU staat

het verhogen van de kwaliteit van docenten in het veld bovenaan de prioriteitenlijst. De AHK brengt hier nogmaals de bekostiging van het voortraject ter sprake.

||| **theater** ||| ArteEZ en de NHL nemen ontdekken, scouten en begeleiden van jong talent zelf ter hand, de NHL gaat voor jong talent een kweekvijver inrichten. De HKU en de AHK willen de inbedding in de plaatselijke infrastructuur versterken, de AHK kent daarnaast het binnenhalen van studenten van een 'andere' culturele achtergrond een hoge prioriteit toe. Zuyd noemt kwaliteitszorg en samenwerking zonder verdere toelichting. Voor ArteEZ staat extra aandacht voor de docentenopleiding hoog op de agenda.

**12** Wat zijn wat u betreft de drie prioriteiten voor een gezamenlijke agenda van de toekomst met betrekking tot voortrajecten en jong talent?

||| *Extra aandachtspunten in aanvulling op het vermelde onder vraag 10 zijn hier: extra aandacht voor kinderen uit kennelijk achtergestelde etnische en sociale milieus; het gebrek aan financiële compensatie voor het volgen van een vooropleiding.*

||| **beeldend** ||| Op de eerdere vraag naar (beter) samenwerking tussen de hogescholen wijzen richting de ontwikkeling van landelijk geldende eindtermen en het opzetten van een scoutingsysteem. Op de vraag naar prioriteiten voor een gezamenlijke agenda komen vooral aspecten naar voren die betrekking hebben op de instroom, alleen Fontys noemt ook hier het instroomniveau. ArteEZ zet bovenaan het toegankelijker maken van het kunstonderwijs voor kinderen uit kennelijk achtergestelde etnische en sociale milieus. De HR brengt het gebrek aan financiële compensatie voor het volgen van een vooropleiding ter sprake. De NHL stelt de vraag naar definitie van jong talent.

||| **dans** ||| De prioriteiten voor een gezamenlijk agenda komen vanzelfsprekend goeddeels overeen met de onderwerpen genoemd onder de wens tot samenwerking: ontdekken, scouten en begeleiden; coördineren en inventariseren van de voortrajecten; interesse wekken bij de jeugd; bij- en nascholing van vakdocenten. Fontys merkt op dat de financiële situatie van de voortrajecten binnen de hogescholen benard is.

||| **muziek** ||| Voor een gezamenlijke agenda van de hogescholen noemt Codarts het ontwikkelen van een scoutingsysteem en het wekken van interesse door voorlichting en werving. De HKU benadrukt het belang van kennisdeling op het gebied van didactiek en methodiek, en het opzetten van een van heldere informatievoorziening over trajecten en profielen. Bij de AHK krijgt het vinden van oplossingen voor de bekostiging van de voortrajecten een hoge prioriteit.

||| **theater** ||| Ontdekken, scouten en begeleiden van jong talent moet volgens ArteEZ en de NHL hoog op de landelijke agenda staan, voor de NHL is het van veel belang gezamenlijk vast te stellen wat er precies onder jong talent wordt verstaan. ArteEZ wil de focus op docentopleidingen landelijk aanpakken, en brengt zonder verdere toelichting het begrip professionalisering onder de aandacht.

**13** Welke onderwerpen zijn volgens u in deze vragenlijst ten onrechte buiten beschouwing gebleven, kwesties die u in het licht van deze nulmeting van belang acht?

||| **beeldend** ||| De NHL brengt naar voren dat rol, taak en opleiding van docenten beeldende kunst en vormgeving in deze enquête onderbelicht zijn. De overige reacties zijn opmerkingen van algemene aard, en betreffen kwesties die elders in de enquête aan de orde komen.

||| **dans** ||| Fontys had in deze enquête graag enkele vragen opgenomen gezien over de stand van zaken rond voorlichting, scouting en (landelijke) pr van de hogescholen.

||| **muziek** ||| Door te wijzen op het probleem van verdwijnende muziekscholen en centra voor de kunsten, impliceert het De Hanzehogeschool vragen te missen naar de mogelijke oorzaken van de algemeen ervaren probleem van verminderde toestroom en teleurstellend instroomniveau. Codarts en de Hanzehogeschool stellen hier de financiering van voortrajecten aan de orde. Codarts vindt dat de docentopleidingen in deze enquête onderbelicht zijn.

||| **theater** ||| De NHL had in deze enquête graag vragen gezien naar de taken van en opdrachten aan docenten in het veld ten aanzien van talentontwikkeling.

**14** Overige opmerkingen.

||| **beeldend** ||| De DAE en de Hanzehogeschool het gebrek aan financiering van voortrajecten in primair en voortgezet onderwijs.

||| **dans** ||| De Hanzehogeschool stelt vast dat bij hen de vooropleidingstrajecten prima werken, inclusief advisering richting mbo of hbo. De doorstroom vanuit de vooropleiding naar mbo en hbo is tachtig procent, circa dertig leerlingen per jaar.

||| **muziek** ||| Hier past de elders door Codarts geplaatste opmerking dat het kuo misschien niet de voor de hand liggende partij is om de kwesties rond instroomniveau en gebrek aan financiering op de politieke en maatschappelijke agenda te zetten. Om succesrijk te kunnen zijn, stelt Codarts, is een politiek signaal nodig.

||| **theater** ||| De NHL merkt op dat deze hogeschool slechts een opleiding tot docent theater verzorgt. Daarom heeft de NHL de overige vragen van deze enquête niet ingevuld.

## 6 GEWENSTE VERBETERINGEN VOORTRAJECEN

Dit deel van het verslag is gewijd aan de wensen tot verbetering van de voortrajecten, ook hier gespecificeerd naar sector. Vragen in de categorieën *A - Standaardiseren en monitoren doorlopende leerlijn*, *C- Zichtbaarheid en toegankelijkheid van de voortrajecten* en *D-Samenwerking binnen het kuo* waren gesplitst naar de drie soorten voortrajecten: *talentklas*, *vooropleiding* en *overige*. Uit de tabellen is dit onderscheid niet af te lezen, maar relevante of opvallende verschillen in de antwoorden met betrekking tot deze onderverdeling staan in de toelichtingen vermeld. In de tabellen geeft de hoogte van een kolom aan hoeveel procent van de respondenten gescoord heeft op de betreffende waarde (1 = niet doen, 5 = zeker wel doen). De kleuren in een kolom staan voor het aandeel van de afzonderlijke disciplines: **beeldend**, **dans**, **muziek**, **theater**.

Overigens werd in het algemeen op alle wensen het hoogst gescoord in de categorie 'overige', met uitzondering van vraag 1 (ontwikkelen van nationale curricula) en vraag 16 (verbetering van het scoutingstelsel).

### A - Standaardiseren en monitoren doorlopende leerlijn

||| *De categorie standaardiseren en monitoren staat over het totaal genomen op de vijfde (en laatste) plaats, maar bij dans en muziek op de vierde, en bij theater op de tweede plaats.*

||| **beeldend** ||| **Talentklas**: Rietveld is uitgesproken negatief over het standaardiseren en monitoren van de doorlopende leerlijn, de HR is enigszins terughoudend; Avans is het meest positief.

**Vooropleiding**: Rietveld is uitgesproken negatief over het standaardiseren en monitoren van de doorlopende leerlijn, de HR is enigszins terughoudend; alleen Fontys is zeer positief. **Overige voortrajecten**: Rietveld is uitgesproken negatief over het standaardiseren en monitoren van de doorlopende leerlijn, de HR is enigszins terughoudend; de DAE is positief.

||| **dans** ||| **Talentklas**: Fontys is uitgesproken positief over het standaardiseren en monitoren van de doorlopende leerlijn, de HdK en ArtEZ behoorlijk positief; de AHK ziet geen brood in nationale curricula, certificatie en een talentvolgsysteem, wel in resultaatmeting, het nagaan van de invloed van ouders en peers, en het ontwikkelen van pedagogische visie op de doorlopende leerlijn; de Hanzehogeschool en Codarts zijn matig geïnteresseerd. **Vooropleiding**: Tamelijk lage belangstelling bij Codarts en de Hanzehogeschool, redelijke tot vrij hoge waardering bij ArtEZ, Fontys en de HdK; Fontys en de Hanzehogeschool zien niets in certificatie, de AHK niet in een talentvolgsysteem.

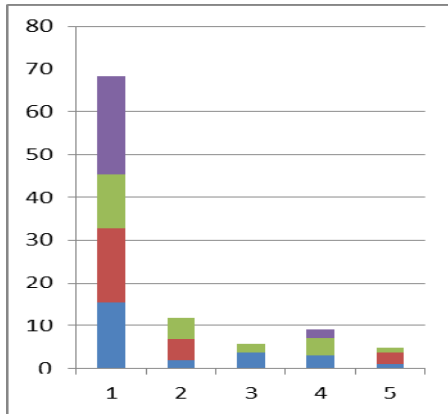
**Overige voortrajecten**: Opzetten van een talentvolgsysteem scoort hier zeer laag behalve bij ArtEZ, Codarts ziet niets in certificatie.

||| **muziek** ||| **Talentklas**: De HKU vindt standaardiseren en monitoren niet gewenst; De AHK, Codarts en de HdK zijn er de meest uitgesproken voorstanders van. **Vooropleiding**: De meest uitgesproken voorstanders zijn Codarts en Zuyd. **Overige voortrajecten**: Codarts en de HdK zijn de grootste voorstanders van standaardiseren en monitoren. De AHK is voorstander van meer samenwerking tussen de verschillende aanbieders van muziekeducatie, ook op landelijk niveau, met het oog op een betere doorstroom van Nederlandse talenten naar de conservatoria.

||| **theater** ||| **Talentklas**: Bij de AHK geringe belangstelling voor een nationaal curriculum, certificatie en voor inventarisatie van talentklasverlaters, voor een pedagogische visie op de doorlopende leerlijn en voor meer aandacht voor theoretische vakken, maar veel voor het opzetten van een talentvolgsysteem en resultaatmeting; ArtEZ ziet evenmin heil in nationale curricula en certificatie, maar wel in inventarisatie van talentklasverlaters, het ontwikkelen van een pedagogische visie en meer aandacht voor theoretische vakken. **Vooropleiding**: De AHK hecht weinig of geen waarde aan een landelijk curriculum, aan certificatie en aan het inventariseren van talentklasverlaters, een pedagogische visie op de doorlopende leerlijn en meer aandacht voor theoretische, maar veel voor het opzetten van een talentvolgsysteem en resultaatmeting; ArtEZ

hecht veel belang aan het ontwikkelen van nationale curricula en het standaardiseren en monitoren van de doorlopende leerlijn, behalve t.a.v. certificatie. **Overige voortrajecten:** Alleen de AHK hecht veel waarde aan enkele aspecten van standaardiseren en monitoren van de doorlopende leerlijn, namelijk m.b.t. een talentvolgsysteem en resultaatmeting.

**1 Ontwikkelen van nationale curricula voor de voortrajecten: standaardisering van talentontwikkeling, met oog voor het typische karakter van de verschillen in artistieke talentontwikkeling per sector (discipline).**



||| *Nauwelijks draagvlak.*

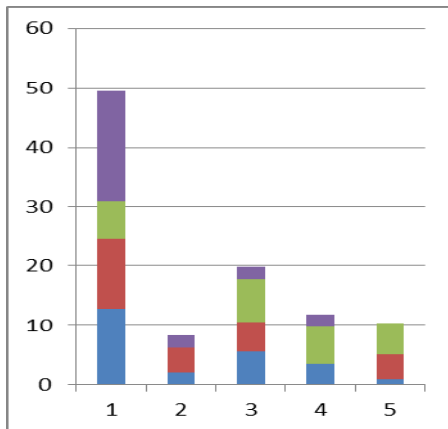
||| **beeldend** ||| Alleen Zuyd en Avans zijn (zeer) positief t.a.v. talentklas, Avans en Fontys tevens t.a.v. vooropleiding.

||| **dans** ||| Alleen de HdK is zeer positief, maar alleen m.b.t. de talentklas.

||| **muziek** ||| De AHK, ArtEZ, Codarts, de HdK en Inholland zijn positief voornamelijk m.b.t. vooropleiding en talentklas, de anderen zeer terughoudend.

||| **theater** ||| Alleen ArtEZ is positief, m.b.t. de vooropleiding.

**2 Ontwikkelen van een vorm van certificatie bij de eventuele invoering van een nationaal curriculum voor de voortrajecten.**



||| *Weinig draagvlak, vooral niet bij theater.*

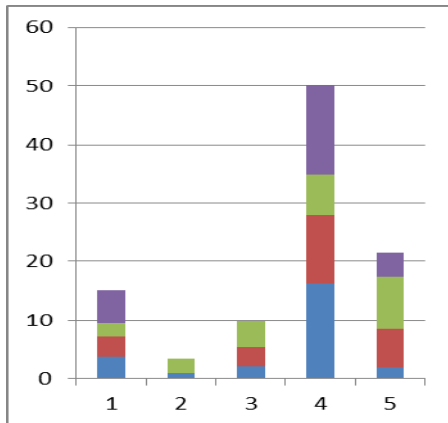
||| **beeldend** ||| Alleen de HR, Fontys en Zuyd zijn uitgesproken positief m.b.t. verschillende soorten voortrajecten.

||| **dans** ||| Fontys en de HdK zijn zeer positief m.b.t. de talentklas, de AHK juist m.b.t. de vooropleiding.

||| **muziek** ||| De AHK, ArtEZ, Codarts, de HdK en Zuyd zijn positief, de Hanzehogeschool en de HKU zeer afwijzend m.b.t. vooropleiding en talentklas, de AHK voor wat betreft het pre-kuo-traject.

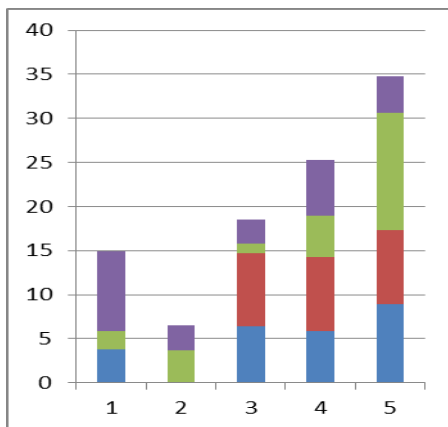
||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, ArtEZ, de HKU, Zuyd.

**3 Ontwikkelen van een talentvolgysteem om voortgang, en tussentijdse in- en uitstroom te kunnen monitoren.**



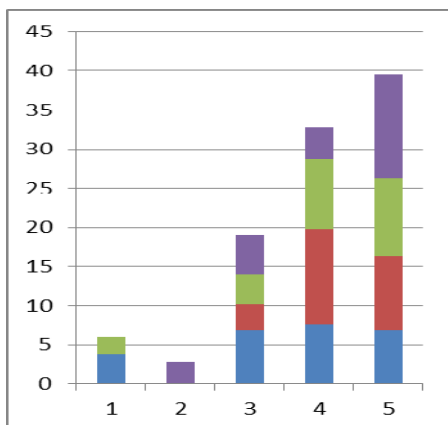
||| *Vrij veel enthousiasme in alle disciplines.*  
 ||| **beeldend** ||| Rietveld is zeer terughoudend, de Hanzehogeschool terughoudend. Zuyd is het meest uitgesproken positief.  
 ||| **dans** ||| ArtEZ, Fontys, en de HdK zijn (zeer) positief, de AHK is uitgesproken negatief.  
 ||| **muziek** ||| De AHK is hier negatief m.b.t. talentklas en vooropleiding, zeer positief t.a.v. overige voortrajecten.  
 ||| **theater** ||| ArtEZ en de HKU zijn uitgesproken terughoudend m.b.t. De 'overige' trajecten.

**4 Inventariseren wat de redenen zijn als talent een voortraject verlaat en dus niet zal doorstromen naar het kuo.**



||| *Opvallend weinig animo bij theater, veruit de meeste bij dans.*  
 ||| **beeldend** ||| De HR is zeer terughoudend, Rietveld en de HKU zijn matig geïnteresseerd.  
 ||| **dans** ||| Het meest terughoudend zijn hier Codarts en de Hanzehogeschool.  
 ||| **muziek** ||| ArtEZ, Codarts, de Hanzehogeschool, de HdK en Zuyd zeer positief, de AHK en de HKU zeer terughoudend.  
 ||| **theater** ||| de AHK is zeer terughoudend op alle fronten, door ArtEZ en de HKU gevolg t.a.v. 'overige' trajecten.

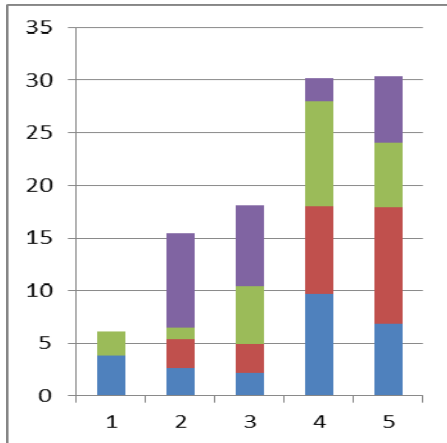
**5 Verbeteren van de resultaatmeting van de voortrajecten en vervolgens de uitkomsten daarvan inzichtelijk maken.**



||| *Een breed gedragen wens, opvallende uitzonderingen bij dans en muziek.*  
 ||| **beeldend** ||| Alleen Rietveld is zeer afwijzend.  
 ||| **dans** ||| De Hanzehogeschool is enigszins terughoudend.  
 ||| **muziek** ||| ArtEZ, Codarts, de Hanzehogeschool, de HdK, Zuyd zeer positief, de AHK en de HKU zeer terughoudend. De AHK is wel positief m.b.t. de 'overige' voortrajecten.  
 ||| **theater** ||| Terughoudendheid bij ArtEZ en de HKU, vooral t.a.v. De 'overige' voortrajecten.



**6** Meer inzicht verwerven in en aandacht besteden aan de invloed van de ouders en de peers op talentontwikkeling.



||| Een breed gedragen wens, toch redelijk wat terughoudendheid, vooral bij beeldend en theater.

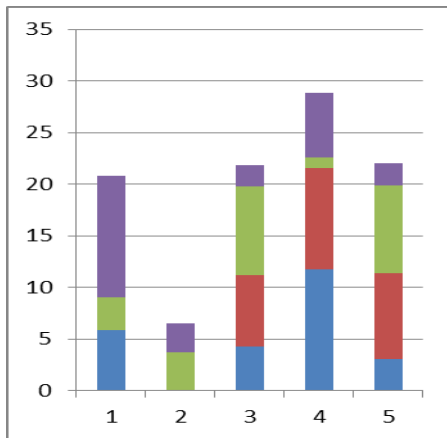
|| **beeldend** ||| Rietveld en de HKU zijn (zeer) afwijzend, de Hanzehogeschool is matig enthousiast.

||| **dans** ||| De Hanzehogeschool is enigszins terughoudend, de AHK heeft reserves m.b.t. De 'overige' voortrajecten.

||| **muziek** ||| De AHK en de HKU zijn terughoudend.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, de HKU, Zuyd, ArtEZ.

**7** Ontwikkelen van een pedagogische visie op de doorlopende leerlijn om die van samenhangende leerinhouden te voorzien.



||| Opvallende breuk tussen voor- en tegenstanders, vooral theater is terughoudend.

||| **beeldend** ||| Rietveld en de HR zijn zeer afwijzend, Zuyd is matig enthousiast.

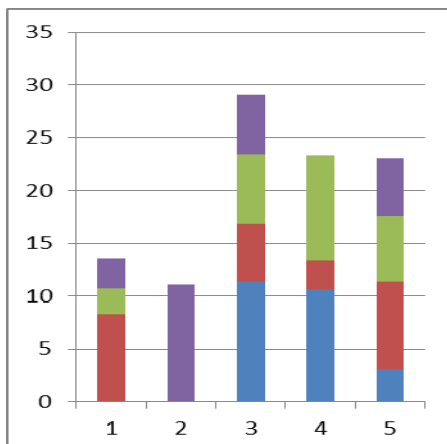
||| **dans** ||| De Hanzehogeschool is enigszins terughoudend m.b.t. talentklas en voortraject, ArtEZ t.a.v. de overige voortrajecten.

||| **muziek** ||| Codarts, Inholland en de HdK zijn positief, de Hanzehogeschool en Zuyd matig positief, ArtEZ en de HKU zijn zeer terughoudend. De AHK is vooral positief m.b.t. de 'overige' trajecten.

||| **theater** ||| de AHK en de HKU uitgesproken terughoudend, gevolgd door ArtEZ m.b.t. 'overige'. Het meest

positief is ArtEZ, dit betreft de vooropleiding.

**8** Meer aandacht besteden aan de theoretische vakken in de voortrajecten.



||| Opvallend hoe vooral enkele afdelingen dans en theater hier geen brood in zien.

||| **beeldend** ||| De HdK, Rietveld, de HR en Zuyd zijn hier het terughoudendst.

||| **dans** ||| De AHK en Codarts scoren zeer laag op talentklas en vooropleiding, Fontys heel hoog op talentklas en heel laag op vooropleiding.

||| **muziek** ||| ArtEZ, Codarts, Inholland, de HdK en Zuyd zijn (zeer) positief.

||| **theater** ||| ArtEZ is zeer positief m.b.t. talentklas en vooropleiding,

**B - Samenwerking kuo met regulier onderwijs en (kunst-) instellingen**

||| *De categorie samenwerking met pre-kuo-instellingen staat over het totaal genomen op de tweede plaats, maar bij dans op derde en bij theater op de vierde plaats.*

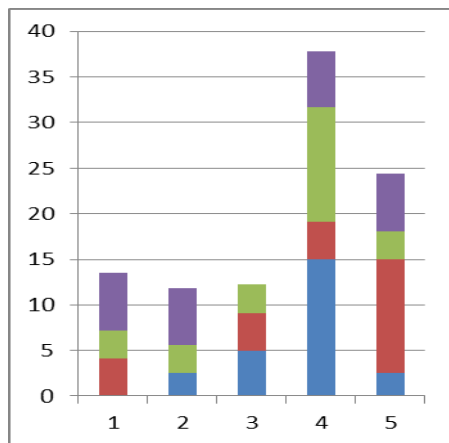
||| **beeldend** ||| Alleen Rietveld is nogal terughoudend over samenwerking van het kuo met het regulier onderwijs en (kunst-) instellingen; Fontys en de HKU waarderen dergelijke samenwerkingen het hoogst.

||| **dans** ||| ArtEZ, Codarts en Fontys hechten zeer veel waarde aan meer samenwerking van het kuo met het regulier onderwijs en (kunst-) instellingen, de HdK en Codarts veel; de AHK ziet er het minste heil in, met name wat betreft het opzetten van een nationaal netwerk met alle betreffende partijen.

||| **muziek** ||| Inholland is het meest terughoudend over samenwerking met het reguliere en kunstonderwijs, de meeste andere muziekafdelingen van hogescholen zijn er voorstander van.

||| **theater** ||| De AHK ziet nauwelijks heil in samenwerking van het kuo met regulier onderwijs en (kunst-) instellingen, behalve wat betreft partnerships met culturele instellingen. De HKU is, net als de AHK, niet geïnteresseerd in een nationaal netwerk met alle betrokken partijen, ArtEZ is over dergelijke samenwerkingen op alle fronten zeer positief.

**10** Opzetten van een nationaal netwerk van alle samenwerkende partijen, betrokken bij de doorlopende leerlijn (kuo, regulier onderwijs, centra voor de kunsten, particulieren amateurkunst, et cetera).



||| *Tamelijk breed gedragen idee, zij het met enkele uitgesproken tegenstanders.*

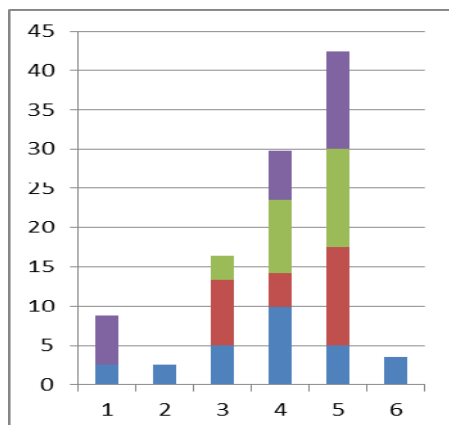
||| **beeldend** ||| de HdK is nogal terughoudend, de HR en de Hanzehogeschool zijn dat enigszins. Fontys is hier het meest positief.

||| **dans** ||| De AHK is uitgesproken terughoudend, de Hanzehogeschool enigszins terughoudend.

||| **muziek** ||| De AHK, ArtEZ, Codarts en de HdK zijn zeer positief, de Hanzehogeschool en de HKU zeer terughoudend.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de HKU, de AHK, Zuyd en ArtEZ.

**11** Opzetten van een netwerk per landsdeel van alle samenwerkende partijen, betrokken bij de doorlopende leerlijn (kuo, regulier onderwijs, kunstonderwijs, amateurkunst, et cetera).



||| *Matig enthousiasme, vooral bedenkingen bij theaterafdelingen.*

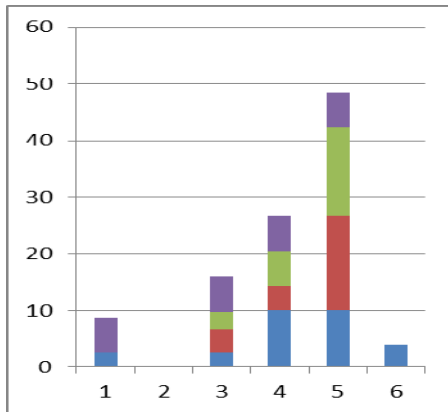
||| **beeldend** ||| Rietveld is uiterst terughoudend, de HdK terughoudend, de Hanzehogeschool en de DAE zijn matig positief. Fontys is het meest positief.

||| **dans** ||| De AHK en de Hanzehogeschool zijn het gereserveerdst, ArtEZ, Codarts en Fontys het positiefst.

||| **muziek** ||| De grootste terughoudendheid bij Inholland.

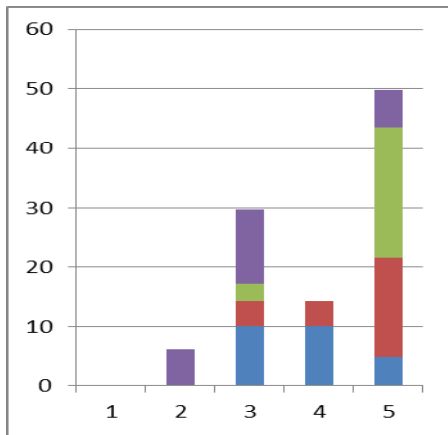
||| **theater** ||| Alleen de AHK is uitgesproken terughoudend.

**12** Meer en/of intensiever werken in partnerships met instellingen voor regulier onderwijs op alle niveaus.



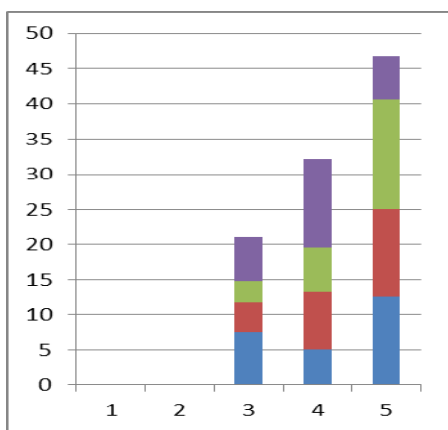
||| *Matig enthousiasme, maar zonder veel bedenkingen.*  
 ||| **beeldend** ||| Alleen Rietveld is zeer terughoudend, Zuyd is enigszins terughoudend.  
 ||| **dans** ||| Het terughoudendst is de AHK, enige reserve bij Codarts.  
 ||| **muziek** ||| Enige terughoudendheid bij Inholland.  
 ||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, de HKU, Zuyd, ArtEZ.

**13** Meer en/of intensiever werken in partnerships met instellingen en privédocenten in het pre-hbo kunstonderwijs.



||| *Een breed gedragen wens, opvallende terughoudendheid bij theater.*  
 ||| **beeldend** ||| Alle hogescholen oordelen positief tot zeer positief.  
 ||| **dans** ||| De Hanzehogeschool is het terughoudendst, enige reserve bij de AHK.  
 ||| **muziek** ||| Enige terughoudendheid bij Inholland.  
 ||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, de HKU en Zuyd, ArtEZ.

**14** Meer en/of intensiever werken in partnerships met culturele instellingen.



||| *Een breed gedragen wens.*  
 ||| **beeldend** ||| Alle hogescholen oordelen positief tot zeer positief.  
 ||| **dans** ||| De Hanzehogeschool is enigszins terughoudend.  
 ||| **muziek** ||| Enige terughoudendheid bij Inholland.  
 ||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de HKU, ArtEZ en Zuyd, de AHK.

### C - Zichtbaarheid en toegankelijkheid van de voortrajecten

||| *De categorie zichtbaarheid en toegankelijkheid staat over het totaal genomen op de vierde plaats, maar bij theater op de eerste, bij dans op de tweede en bij beeldend op derde plaats.*

||| **beeldend** ||| **Talentklas:** Rietveld en de HR hebben de meeste reserves bij het verbeteren van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de voortrajecten; de DAE is er de grootste voorstander van.

**Vooropleiding:** Rietveld en de HR hebben de meeste reserves bij het verbeteren van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de voortrajecten; de DAE en Fontys zijn er de grootste voorstander van. **Overige voortrajecten:** De DAE, de Hanzehogeschool en de HR zijn de grootste voorstanders van het verbeteren van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de voortrajecten, Avans en Rietveld hebben er de meeste bedenkingen bij.

||| **dans** ||| **Talentklas:** De Hanzehogeschool heeft als enige niet erg veel behoefte aan verbetering van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de talentklas. **Vooropleiding:** De Hanzehogeschool heeft als enige niet erg veel behoefte aan verbetering van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de talentklas, ook Fontys heeft enige reserve. De andere hogescholen zijn zeer positief over met name verbetering van het scoutingsysteem. **Overige voortrajecten:** Fontys en de Hanzehogeschool zijn matig geïnteresseerd in verbetering van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de 'overige' trajecten, de andere hogescholen sterk.

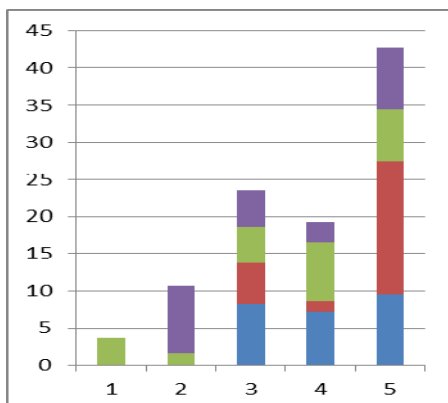
||| **muziek** ||| **Talentklas:** de AHK is zeer voor het verbeteren van het scoutingsysteem; Codarts staat positief tegenover verbetering van de toegankelijkheid i.v.m. etnische en sociale achtergronden; uitgesproken voorstanders van beide zijn de HdK en de Hanzehogeschool.

**Vooropleiding:** de HdK en de Hanzehogeschool zijn de grootste voorstanders van verbetering van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de vooropleiding, gevolgd door ArtEZ, de HKU en Zuyd; de AHK, Codarts en Inholland zijn gematigde voorstanders. De AHK is voor het verbeteren van het scoutingsysteem; Codarts is sterk voor verbetering van de toegankelijkheid i.v.m. etnische en sociale achtergronden; uitgesproken voorstanders van beide zijn de HdK en Zuyd. **Overige voortrajecten:** de AHK is zeer terughoudend over verbetering van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de overige voortrajecten in verband met etnische en sociale achtergronden; vooral de HdK, en ook de Hanzehogeschool en ArtEZ zijn er groot voorstander van.

||| **theater** ||| **Talentklas:** ArtEZ ziet veel heil in zowel het verbeteren van het scoutingsysteem als van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de talentklas, de AHK alleen in het laatste.

**Vooropleiding:** ArtEZ en Zuyd zien (veel) heil in zowel het verbeteren van het scoutingsysteem als van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de talentklas, de AHK alleen in het laatste; de HKU is matig geïnteresseerd. **Overige voortrajecten:** ArtEZ hecht veel belang aan zowel het verbeteren van het scoutingsysteem als van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de talentklas, de AHK benadrukt alleen het laatste; de HKU is matig geïnteresseerd.

**16** Verbeteren van het scoutingsysteem voor het vinden van opvallend en buitengewoon talent, bijvoorbeeld zoals georganiseerd in de sportwereld.



||| *Tamelijk breed gedragen wens, met enkele bedenkingen van muziek en theater.*

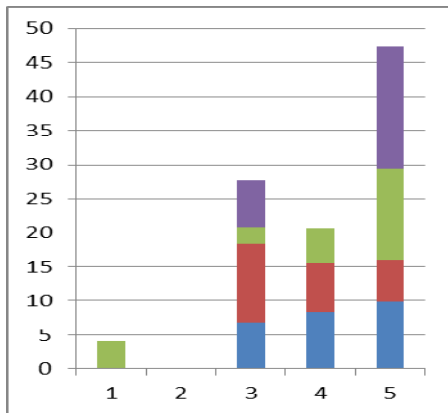
||| **beeldend** ||| Alle hogescholen oordelen positief tot zeer positief.

||| **dans** ||| De Hanzehogeschool is het terughoudendst.

||| **muziek** ||| Codarts is zeer terughoudend, Inholland voorzichtig.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, de HKU, ArtEZ, Zuyd.

17 De toegankelijkheid van de voortrajecten verbeteren, dit vooral met het oog op de etnische en sociale achtergronden van leerlingen en studenten.



||| Een breed gedragen wens met een opvallende uitzondering bij muziek.

||| **beeldend** ||| Alle hogescholen oordelen positief tot zeer positief.

||| **dans** ||| Fontys en Codarts zijn uitgesproken positief t.a.v. de talentklas, de AHK t.a.v. De 'overige' voortrajecten.

||| **muziek** ||| De AHK is (vanwege het als oneigenlijk beoordeelde criterium etnische en sociale achtergronden) zeer terughoudend, Zuyd voorzichtig.

||| **theater** ||| Enige terughoudendheid bij de HKU en Zuyd.

#### D - Samenwerking binnen het kuo

||| De categorie samenwerking binnen het kuo staat over het totaal genomen op derde plaats, maar bij beeldend op de vierde, en bij dans en theater op de vijfde plaats.

||| **beeldend** ||| **Talentklas:** Rietveld is nauwelijks voorstander van samenwerking binnen het kuo, het meest enthousiast zijn De DAE en de HKU. **Vooropleiding:** ArtEZ en Rietveld zijn nauwelijks voorstander van samenwerking binnen het kuo, enige reserve bij de Hanzehogeschool en Fontys.

**Overige voortrajecten:** Rietveld is nauwelijks voorstander van samenwerking binnen het kuo, het meest enthousiast zijn de DAE en de HKU, de HR is er een groot voorstander van.

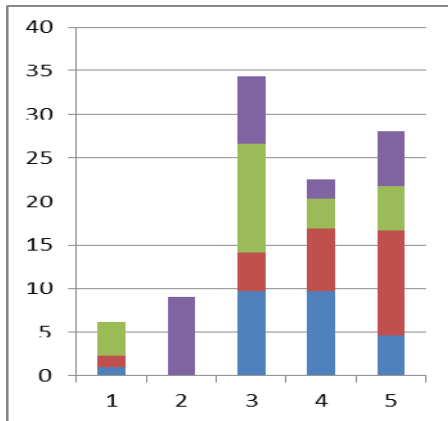
||| **dans** ||| **Talentklas:** Codarts en Fontys zijn sterk gebrand op samenwerking binnen het kuo, de Hanzehogeschool en de HdK zijn vrij sterk geïnteresseerd, ArtEZ en de AHK respectievelijk matig en zwak; de AHK ziet vooral geen nut in samenwerking tussen de verschillende sectoren. **Vooropleiding:** De AHK is niet geïnteresseerd in samenwerking tussen de sectoren, maar sterk in samenwerking binnen de sectoren, en in discussie over normen en internationale standaarden; ArtEZ ziet niets in dat laatste; Codarts is het meest enthousiast over samenwerkingen. **Overige voortrajecten:** De AHK is niet geïnteresseerd in samenwerking tussen de sectoren, maar sterk in samenwerking binnen de sectoren, en in discussie over normen en internationale standaarden; Codarts is het meest enthousiast over samenwerkingen.

||| **muziek** ||| **Talentklas:** de HdK en Codarts zijn de meest uitgesproken voorstanders van samenwerking binnen het kuo; de AHK wil de discussie voeren over normen en internationale standaarden, de HKU ziet daar als enige niets in; Zuyd deelt met de HKA de scepsis over samenwerking tussen de verschillende disciplines; meest positief in het algemeen over samenwerking in Codarts. **Vooropleiding:** De AHK en HdK zijn positief over samenwerking binnen het kuo en willen ook, net als Zuyd, de discussie voeren over normen en internationale standaarden; de andere hogescholen hebben enige terughoudendheid m.b.t. samenwerking zowel tussen als binnen de vier sectoren. **Overige voortrajecten:** De HdK is zeer positief over samenwerking binnen het kuo, de andere hogescholen hebben enige terughoudendheid m.b.t. samenwerking zowel tussen als binnen de vier sectoren.

||| **theater** ||| **Talentklas:** De AHK is nauwelijks of niet geïnteresseerd in samenwerking tussen de hogescholen, ArtEZ daarentegen hogelijk; de AHK ziet evenmin iets in een discussie over normen en internationale standaarden. **Vooropleiding:** de AHK en de HKU zijn nauwelijks of niet geïnteresseerd in samenwerking tussen de hogescholen, ArtEZ daarentegen hogelijk, Zuyd matig; de AHK ziet evenmin iets in een discussie over normen en internationale standaarden, Zuyd juist wel. **Overige**

**voortrajecten:** De AHK is nauwelijks of niet geïnteresseerd in samenwerking tussen de hogescholen, noch in een discussie over normen en internationale standaarden; ArtEZ en de HKU op alle punten matig.

**19** Streven naar meer samenwerking tussen de hogescholen binnen de afzonderlijke sectoren (kunstdisciplines) m.b.t. de werving en begeleiding van jong talent.



||| Tamelijk breed gedragen, met enige reserve van afdelingen theater en muziek.

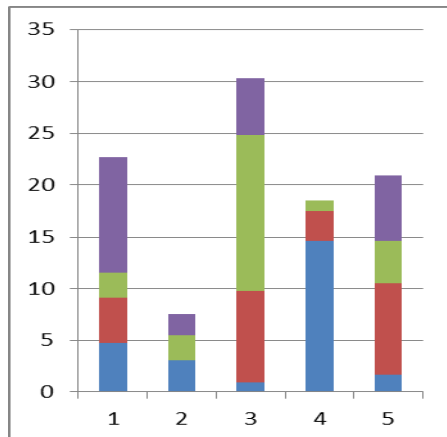
||| **beeldend** ||| Alle hogescholen oordelen positief tot zeer positief, met uitzondering van ArtEZ m.b.t. beeldend.

||| **dans** ||| ArtEZ is uitgesproken terughoudend t.a.v. De vooropleiding, daarnaast zijn de AHK en opnieuw ArtEZ het terughoudendst.

||| **muziek** ||| De AHK is zeer terughoudend m.b.t. talentklas en vooropleiding maar zeer positief m.b.t. de 'overige' trajecten, Codarts en de HdK zijn zeer positief.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, de HKU, Zuyd, ArtEZ.

**20** Streven naar meer samenwerking tussen de afzonderlijke sectoren (kunstdisciplines) van het kuo m.b.t. De werving en begeleiding van jong talent.



||| Over de wenselijkheid van dit streven bestaat onenigheid, beeldend en muziek zijn het positiefst, theater is het negatiefst.

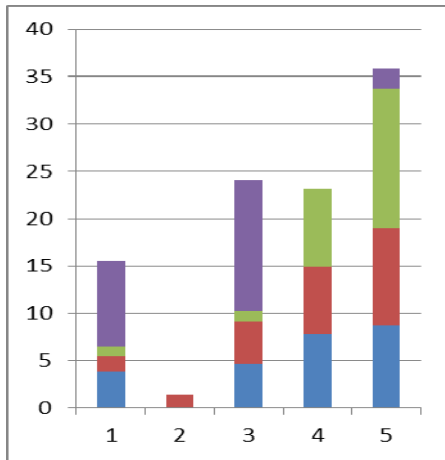
||| **beeldend** ||| De Hanzehogeschool, Rietveld en Zuyd zijn hier (zeer) terughoudend, de overige hogescholen positief.

||| **dans** ||| De AHK is uitgesproken terughoudend, ArtEZ en de HdK zijn vervolgens het terughoudendst.

||| **muziek** ||| De HdK en de HKU zijn positief de AHK is terughoudend.

||| **theater** ||| De AHK is uiterst terughoudend, ArtEZ zeer positief.

**21** De discussie over normen en internationale standaarden aangaan (daarvoor zijn internationale frameworks aanwezig).



||| *Opvallend laag enthousiasme bij theater, overigens hoge tot zeer scores.*

||| **beeldend** ||| Rietveld is hier zeer terughoudend, Avans en Fontys zijn matig positief.

||| **dans** ||| Grote terughoudendheid bij Fontys t.a.v. vooropleiding en ‘overige’ voortrajecten, maar zeer positief m.b.t. de talentklas. De AHK en Artez zijn daarnaast het voorzichtigst.

||| **muziek** ||| De AHK, Artez en Codarts, de Hanzehogeschool, de HdK en Zuyd zijn (zeer) positief, Inholland matig en de HKU is zeer terughoudend.

||| **theater** ||| Allen Zuyd is zeer enthousiast, m.b.t. de ‘overige’ voortrajecten. De AHK is uitgesproken negatief.

### E - Docentenopleidingen; bij- en nascholing

||| *De categorie docentenopleidingen en bij- en nascholing staat over het totaal genomen op de eerste plaats, maar bij theater op derde plaats.*

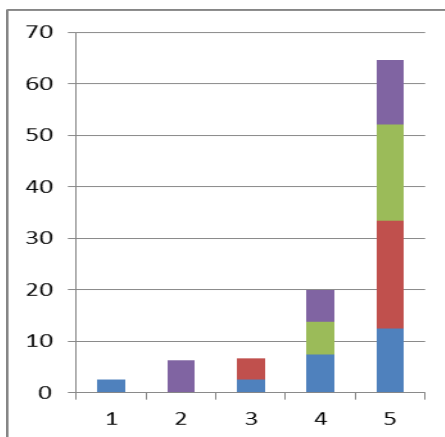
||| **beeldend** ||| de HKU en Rietveld zijn het minst geïnteresseerd in verbeteringen van de docentenopleidingen en in bij- en nascholing, vooral Fontys, de HR en Zuyd zijn er groot voorstander van.

||| **dans** ||| Alleen de Hanzehogeschool heeft bedenkingen bij verbeteringen van de docentenopleidingen en in bij- en nascholing, de overige hogescholen hechten hier zeer veel waarde aan; het minst enthousiast is men daarbij over vernieuwing binnen de docentopleidingen van het kuo.

||| **muziek** ||| De HdK en Zuyd zijn het positiefst over verbetering van de docentopleidingen en de na- en bijscholing; alleen de Hanzehogeschool heeft enige reserves.

||| **theater** ||| ArtEZ en Zuyd zijn zeer positief op alle punten; de AHK ziet heel weinig heil in bij- en nascholing, de HKU ziet geen enkel nut van officiële certificering.

**23** Ontwikkelen van trajecten voor bij- en nascholing van (privé-) docenten of zij die dat in een later stadium van hun loopbaan willen worden.



||| *Een breed gedragen idee.*

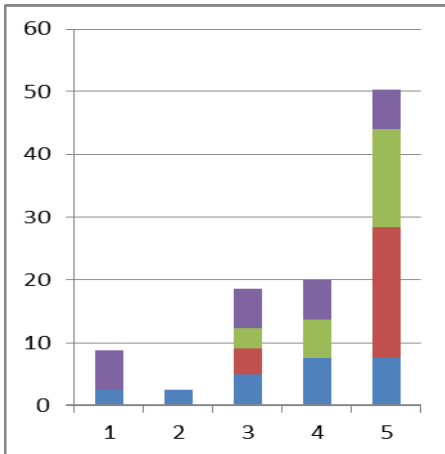
||| **beeldend** ||| Rietveld is zeer terughoudend, de HKU is matig positief.

||| **dans** ||| De Hanzehogeschool heeft enige reserves.

||| **muziek** ||| Alle hogescholen positief tot zeer positief.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK, de HKU, ArtEZ en Zuyd.

**24** Invoeren van een officiële certificering bij de eventuele invoering van bij- en nascholingstrajecten van docenten.



||| *Breed gedragen idee met reserves bij beeldend en theater.*

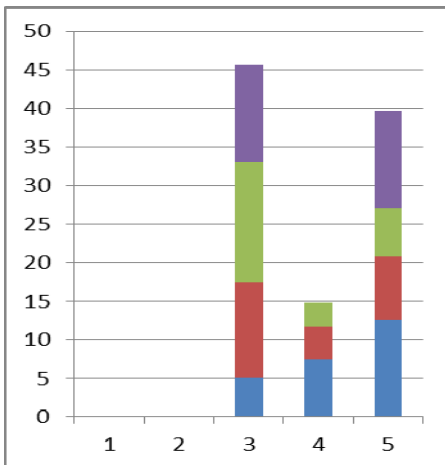
||| **beeldend** ||| Rietveld en de HKU zijn (zeer) terughoudend, Fontys, de HR en Zuyd uitgesproken positief.

||| **dans** ||| De Hanzehogeschool heeft enige reserves.

||| **muziek** ||| Alle hogescholen zijn positief tot zeer positief, behalve de Hanzehogeschool die enigszins terughoudend is.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de HKU, de AHK, ArtEZ, Zuyd.

**25** Meer aandacht in de docentopleidingen voor vernieuwing in het onderwijs van kunstvakken, ter relativering van het belang van stringente, weinig flexibele leerdoelen.



||| *Een breed gedragen plan.*

||| **beeldend** ||| Alle hogescholen oordelen positief tot zeer positief.

||| **dans** ||| ArtEZ, de Hanzehogeschool en de HdK zijn het terughoudendst.

||| **muziek** ||| De AHK, Codarts, de Hanzehogeschool en de HKU zijn matig positief, Inholland, de HdK en Zuyd uitgesproken positief.

||| **theater** ||| In volgorde van toenemend enthousiasme: de AHK en de HKU, ArtEZ en Zuyd.



## 7 GEGEVENS VAN DE HOGESCHOLEN

### **Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK)**

KUO-richtingen: Academie voor Beeldende Vorming, Academie van Bouwkunst, Theaterschool, Conservatorium van Amsterdam, Nederlandse Filmacademie, Reinwardt Academie, kunsteducatie.  
Relevante disciplines: Beeldend (geen respons ontvangen), dans, muziek, theater.

### **ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten (ArtEZ)**

KUO-richtingen: Fine Art (Arnhem, Enschede, Zwolle), Dutch Art Institute, Academie voor Art & Design (Arnhem, Enschede, Zwolle), Creative Writing, ArtEZ Conservatorium (Arnhem, Enschede, Zwolle), ArtEZ Dansacademie (Arnhem), Toneelschool (Arnhem), ArtEZ academie van Bouwkunst (Arnhem, Zwolle), kunsteducatie.

Relevante disciplines: Beeldend, dans, muziek, theater.

### **Codarts Hogeschool voor de Kunsten (Codarts)**

KUO-richtingen: Muziek, Dans, Muziektheater, Circus Arts, kunsteducatie

Relevante disciplines: Dans, muziek.

### **Gerrit Rietveld Academie (Rietveld)**

KUO-richtingen: Architectonisch Ontwerp, Grafisch Ontwerpen, Mode, Sieraden, Textiel, design Lab, Beeld en Taal, Beeldende Kunst, Fotografie, Glas, Keramiek, VAV.

Relevante disciplines: Beeldend.

### **Hogeschool der Kunsten den Haag (De HdK)**

KUO-richtingen: Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten, Koninklijk Conservatorium , ArtScience, School voor Jong Talent, Academie der Kunsten, kunsteducatie.

Relevante disciplines: Beeldend, dans, muziek.

### **Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (de HKU)**

KUO-richtingen: Beeldende kunst, design, Games en Interactie, Kunstmanagement, Media, Muziek, Theater.

Relevante disciplines: Beeldend, muziek, theater.

### **Avans Hogeschool (Avans)**

KUO-richtingen: AKV | St.Joost.

Relevante disciplines: Beeldend.

### **Design Academie Eindhoven (de DAE)**

KUO-richtingen: Beeldend.

Relevante disciplines: Beeldend.

### **Fontys Hogeschool (Fontys)**

KUO-richtingen: Circus & Performance Art, Dans, Docent Dans, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving, Docent Muziek, Docent Theater, Muziek, Vormgeving.

Relevante disciplines: Beeldend, dans, muziek, theater.

### **Hanzehogeschool Groningen (Hanzehogeschool)**

KUO-richtingen: Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur MINERVA, Academie van Bouwkunst, Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek, Dansacademie Lucia Marthas, Prins Claus Conservatorium.

Relevante disciplines: Beeldend, dans, muziek.

**INHolland Hogeschool (Inholland)**

KUO-richtingen: Communicatie (Reclame, Media en design), Media en Entertainment Management, Muziek.

Relevante disciplines: Muziek.

**Hogeschool Rotterdam (HR)**

KUO-richtingen: Willem de Kooning academie, Piet Zwart instituut, Arts & Crafts, Autonome Beeldende Kunst, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving, Vormgeving, Interior Architecture & Retail Design, Media Design and Communication

Relevante disciplines: Beeldend.

**Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL)**

KUO-richtingen: Bouw & Architectuur, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving, Docent Theater

Relevante disciplines: Geen (wel docentopleidingen).

**Windesheim**

KUO-richtingen: Kunst en Vormgeving, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving

Relevante disciplines: Beeldend (wel docentopleiding).

**Hogeschool Zuyd (Zuyd)**

KUO-richtingen: Beeldende Kunst; Communication and Multimedia Design; Creatieve Therapie; Docent Beeldende Kunst; Docent Muziek; iArts; Muziek; Theater; Vormgeving.

Relevante disciplines: Beeldend, muziek, theater.

## 8 BRONNEN EN BIJLAGEN

### Bronnen:

- Onderscheiden, verbinden, vernieuwen - de toekomst van het kunstonderwijs, Commissie Dijkgraaf, 2010.
- DaMu-regeling, Ministerie van OCW, 2011.
- Focus op toptalent - Houtskoolschets sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2016, mei 2012.
- Startdocument Taskforce Talentontwikkeling, september 2012 (gaat hierbij).
- Verslag SackUO Dag van de Talentontwikkeling, november 2012 (gaat hierbij).
- Verslagen kuo-netwerkbijeenkomsten, 2012-2103.
- Pamflet Talentontwikkeling Muziek, april 2013.

### Bijlagen:

- Vragenlijst nulmeting en enquête voor de sector dans (de vragenlijsten m.b.t. alle vier de disciplines zijn wat de vraagstelling betreft identiek).
- Startdocument Taskforce Talentontwikkeling, september 2012.
- Verslag SackUO Dag van de Talentontwikkeling, november 2012.